

LIBRARIES FOR ALL – ESME BIBLIOTEK FÖR ALLA

EN EUROPEISK STRATEGI
FÖR MÅNGKULTURELL
BIBLIOTEKSVERKSAMHET

Handbok

LIBRARIES FOR ALL – ESME BIBLIOTEK FÖR ALLA – EN EUROPEISK STRATEGI FÖR MÅNGKULTURELL BIBLIOTEKSVERKSAMHET

Handbok

Författare:

Multicultural Center Prague (Tjeckien) (Barbora Loudová Stralczynská, Barbora Hořavová, Petra Kozílková, Jakob Hurrele, Johanna Pokorná, Zuzana Trnková, Veronika Chrušćová, Olina Hřebíčková)

Immigrant-institutet (Sverige) (Randi Myhre, Miguel Benito)

Stadtbücherei Frankfurt am Main / Public Library of Frankfurt am Main (Tyskland) (Birgit Lotz, Silke Schumann, Vera Dopichaj)

okay.zusammen leben / Advice Center for Migration and Integration (Österrike) (Eva Grabherr, Elmar Hasović)

Projektets Manual och Guidelines finns på fyra språk, i en engelsk, svensk, tjeckisk och tysk version, både i tryck och för nedladdning via projektets webbplats www.librariesforall.eu.

Producerad av:
Multicultural Center Prague
Prag 2010

Ett stort antal samarbetspartners, däribland bibliotekspersonal, frivilligarbetare och boende med olika språklig bakgrund, har hjälpt oss att göra projektet Libraries for All-ESME framgångsrikt. Vi vill uttrycka vår stora uppskattning och tack till alla:

Österrike: Tack till Michaela Hermann, Andrea Etlinger och Stefan Fischnaller från Götzis bibliotek, Peter Ladstätter, Caroline Egelhofer och Sibylle Kullich från Lustenaus bibliotek, Bozena Filipovic, Cidgem Gökmen-Erden, Raquel Stemmer, Gerardo Rojas, Hasan Özkan, Michaela Wolf och Inge Ebenhoch (projektets referensgrupp i Österrike).

Tjeckien: Tack till Veronika Chrušćová, Andrea Hlavicová, Zuzana Trnková, Alina Zanina, Eva Petržilková, Lenka Hanzlíková och all bibliotekspersonal vid Prags stadsbibliotek, Kateřina Nekolová, Sandra Najmanová (InBáze Berkat), Centre for Integration of Foreigners

Tyskland: Tack till Ute Acker-Wild, Najat Allouch, Gisela von Auer, Özlem Bumin, Nilgün Burghardt, Eva Triantafyllidou (Stadtbücherei Frankfurt am Mains mångkulturella referensgrupp).

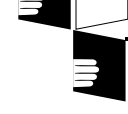
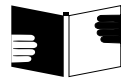
Sverige: Tack till all personal på Biskopsgårdens bibliotek, i synnerhet, Olivera Djudja, AnnaCarin Elf, Elisabet Setterberg; Mustafa Tuna, Suham Karem, Behrouz Assadi, Nahid Zandjanchi, Juoko Patronen, Johan Grönlund, Basamat Said, Gülüzar Tuna (Biskopsgårdens biblioteks mångkulturella referensgrupp), Mahin Askaravi, Amy Rosen, Torbjörn Semb, Karzan Perdawidi, Ingrid Atlestam, Lisbeth Stenberg, Goran Meriwani, Hasse Ohlsson, Afifa Raziullah, Margareta Sjöholm, Benita Johansson, Birgitta Gustafsson, Zeliha Tuna, Androniki Arias.

Särskilt tack även till: Västra Götalandsregionen Kulturnämnden, Biskopsgårdens Stadsdelsförvaltning, ESF-projektet Det mångspråkiga biblioteket, Regionbiblioteket Kultur i Väst, Vuxna i Lärande (ViL), CAIC, Borås Stad Kulturnämnden, Kulturgruppen i Biskopsgården, Folkets Hus Biskopsgården, Röda Korsets Ungdomsförbund, Medborgarskolan, Svenska kyrkan Biskopsgården, Biskopsgårdens folkhögskola, Friluftsrämjandet i Biskopsgården, Världsfilm, förskolorna Långströmsgatan och Vintervädersgatan, Radio Biskopsgården 100,2, Mångkulturella Närradioföreningen MNF.

Innehåll:

/ Inledning	5
/ Behovsbedömning och kontakt med målgruppen	6
/ Mångkulturell referensgrupp	11
/ Lokala erfarenheter från ESME – pilotprojekten	14
/ Checklista – steg för steg	41

INLEDNING

Under de senaste femtio åren har folkbiblioteken i Europa genomgått betydande förändringar till följd av globaliseringen och den tekniska utvecklingen. Folkbiblioteken har blivit mer lättillgängliga, ny teknik har introducerats och bibliotekens mediebestånd och serviceutbud har utökats. Biblioteksanvändarnas nya och förändrade behov under de senaste decennierna har drivit på nödvändiga förändringar av bibliotekens service, och i dagens mångkulturella samhälle är det inte fråga om annat än att folkbiblioteken ska vara just "bibliotek för alla".

Folkbiblioteket fyller en viktig funktion både som lokal mötesplats och forum för kultur, lärande och information i lokalsamhället. Det ger möjlighet till utbildning och livslångt lärande, är öppet och lätt tillgängligt för alla oberoende av ålder, kön, etnicitet och medborgarskap. Det är samtidigt en plats för rekreation och nöje, en mötesplats där sociala relationer kan skapas. Biblioteket har även en viktig interkulturell funktion att fylla. Genom att tillgängliggöra biblioteket och erbjuda alla biblioteksanvändare jämlik tillgång till information och kulturella aktiviteter utifrån sina behov främjar biblioteket integration på lokal nivå och kontakt med kulturell mångfald. På så sätt kan biblioteken bidra till ökad förståelse för skillnader mellan olika sociala grupper och främja fredlig samexistens.

Denna Handbok är ett av resultaten av EU-projektet Libraries for All – ESME, ett samarbetsprojekt mellan Sverige, Österrike, Tyskland och Tjeckien. Projektets syfte har varit att vidareutveckla lokala folkbibliotek i Europa och skapa nya modeller för interkulturella bibliotekstjänster. Fem partnerorganisationer i fyra europeiska länder har samarbetat i det tvååriga projektet som har letts av den österrikiska organisationen okay.zusammen leben, ett informations- och rådgivningscentrum i invandrings- och integrationsfrågor i delstaten Vorarlberg. Övriga organisationer som har ingått i projektet är Social Architecture Team Three, en österrikisk enskild organisation som initierat och samordnat projektet; Frankfurts stadsbibliotek Stadtbücherei Frankfurt am Main i Tyskland, ett bibliotek med lång erfarenhet av interkulturella bibliotekstjänster; Immigrant-institutet i Sverige, ett dokumentationscentrum bildat av invandrare och invandrarorganisationer, likaså med lång erfarenhet av interkulturell biblioteksverksamhet, och slutligen från Tjeckien, Multicultural Center Prague, en ideell organisation med intresse för frågor som rör kulturell mångfald i Tjeckien och andra länder.

Handboken ger en bred analys av hur bibliotek kan arbeta, och belyser både samarbete med boende i mångkulturella referensgrupper och vikten av att studera framgångsrika integrationsaktiviteter under en längre tid, vilket Stadtbücherei Frankfurt am Main ger exempel på. Besök gärna vår hemsida för mer information (www.librariesforall.eu).

Under projektets två år har de deltagande biblioteken och enskilda organisationerna arbetat för att tillgängliggöra biblioteket som interkulturell mötesplats och mångspråkig arena för alla. I den här handboken presenterar vi "Libraries for all"-modellen steg för steg. Vi beskriver också metoder, som att arbeta med mångkulturella referensgrupper på biblioteken, där boende ges möjlighet att bidra till bibliotekets utveckling i samarbete med bibliotekspersonalen. Handboken innehåller också en överblick över pilotbibliotekens erfarenheter och utvärderingar av deras insatser.

Vi vill också poängtera att erfarenheten av invandring och biblioteksservice för invandrare skiljer sig åt mellan de fyra länder som har deltagit i projektet. Sverige har till exempel en betydligt längre tradition av invandring än exempelvis Tjeckien där antalet immigranter började öka först på 1990-talet. I Sverige har man arbetat med att utveckla bibliotekets service för immigranter sedan 70-talet medan motsvarande utveckling i Tjeckien nyligen inletts. De olika utgångslägena i de deltagande länderna har lett till olika lösningar som vi hoppas ska kunna fungera som lärande exempel både nationellt och internationellt.

Författarna till handboken vill rikta ett stort tack till alla kolleger inom biblioteksvärlden och frivilligorganisationerna som har bidragit till innehållet i handboken genom att dela med sig av sina erfarenheter, goda råd och kommentarer. Vi hoppas att handboken ska vara en källa till inspiration för fortsatt biblioteksutveckling.

BEHOVSBEDÖMNING OCH KONTAKT MED MÅLGRUPPEN

Genom personalgruppens observationer och dokumentation följer biblioteken kontinuerligt upp utvecklingen i upptagningsområdet och kan anpassa bibliotekets service efter aktuella behov och krav som ställs. I det här kapitlet presenteras några tips för behovsbedömning och kontakt med immigranter som målgrupp. De bygger på de behovsbedömningar som projektets partners genomfört och tips från andra bibliotek som har samarbetat med projektet Libraries for All-ESME.

Steg 1: Lär känna närområdet

▪ **Befolkningsstatistik**

Ta reda på hur befolkningssammansättningen ser ut i bibliotekets upptagningsområde genom statistik över ursprungsland, åldersfördelning, kön, etc och saml information om språkliga och religiösa minoriteter. Se Näromvärldsanalysen nedan.

▪ **Lokal politik**

Hur ser den lokala politiska situationen ut; vilken politik förs i kommunen eller stadsdelen och vilka attityder har de lokala politikerna i frågor som rör invandrare och flyktingar? Kommer de att stödja era idéer? IFLA:s Guidelines och Manifest för mångkulturella bibliotek innehåller goda argument för utveckling av mångkulturella bibliotek¹.

Steg 2: Skapa nätverk

▪ **Organisationer som arbetar med och för invandrare**

Genom samarbete med organisationer och föreningar som arbetar med och för invandrare kan biblioteket få information om aktuella behov och insatser som organisationerna kan bistå med. Det finns många organisationer både av och för invandrare som man kan kontakta². Företrädare från olika organisationer kan engageras i arbetsgrupper för olika frågor, projekt eller program.

▪ **Medborgarcentrum**

Om det finns kulturcentrum eller interkulturella centrum i upptagningsområdet kan det vara bra etablera kontakt genom att besöka dem och delta i några av deras aktiviteter eller program. De kan också bidra med relevant information för behovsbedömningen.

▪ **Kulturarbetare**

Biblioteket kan kontakta kulturarbetare med utländsk bakgrund, till exempel författare, artister eller konstnärer med invandrabakgrund för synpunkter och samarbete kring kulturprogram.

¹ Ladda ner på: <http://www.ifla.org/files/library-services-to-multicultural-populations/publications/multicultural-communities-en.pdf>

² Här finns kontakttuppgifter till organisationer i Sverige som arbetar med och för invandrare: <http://www.immi.se/organisationer/>

- **Utbildningsanordnare som arbetar med invandrare och minoriteter**

Samarbetet med förskolor, grundskolor och vuxenutbildningsanordnare är värdefullt. Kanske kan biblioteket tillvarata exempelvis modersmålslärares språkkunskaper?

- **Föreningar**

Biblioteket har mycket att vinna på samarbete med föreningslivet. Finns det föreningssekreterare som kan upplysa om föreningarna i närområdet? Vilka invandrarföreningar finns i närheten?³ Många invandrare är också medlemmar i kvinnoorganisationer, Hem och skola och andra frivilligorganisationer som Röda Korset, Rädda Barnen osv.

Steg 3: Ta reda på målgruppens behov

- **Personalgruppen**

Personalgruppens kunskaper om hur biblioteket används och vad som efterfrågas är viktig att tillvarata. För att vidareutveckla verksamheten är det viktigt att skapa utrymme för samtal, reflektion och diskussion på arbetsplatsen.

- **Enkätundersökning**

Enkätundersökningar riktade till invandrare behövs för att få information om just invandrades behov. Det är viktigt att enkäterna översätts till de språk som är aktuella.

- **Fokusgrupper**

En av flera möjliga metoder som har använts för att ta reda på vad invandrare behöver och önskar av biblioteket är en förenklad fokusgruppmetod⁴. Den kan användas vid besök i sfi-klasser, på arbetsplatser mm. Man kan börja med att ställa följande fråga till gruppen: "Vad krävs för att du, din familj och dina vänner ska tycka att biblioteket är bra?" Frågan skrivs förslagsvis upp på vita/svarta tavlan, så att alla kan se den och därefter kan man skriva upp och numrera alla förslag som deltagarna ger. En medarbetare kan anteckna alla förslagen på datorn och när alla förslag har uttömts skrivs listan ut och delas ut till alla i gruppen. Därefter får alla deltagare göra en egen prioriteringslista genom att välja ut den tredjedel av förslagen som de tycker är viktigast. Utifrån deras val kan man sedan skapa en tio i topplista. Förslagen visar inte bara vad deltagarna tycker är viktigast utan också deras kännedom om vad biblioteket har att erbjuda. Vad de vet om bibliotekets utbud kommer naturligtvis att påverka deras val.

³ Kontaktuppgifter till invandrarföreningar: <http://www.immi.se/organisationer/>

⁴ Mer nytta än nöje – om invandrade göteborgares syn på biblioteken, Ann-Christine Brunnström 2006

Steg 4: Nå ut till målgruppen – hur man kan ta kontakt

Olika sätt att nå målgruppen:

- Personliga besök till organisationer och lokala föreningar
- Telefon, e-post och sms
- Informationsblad, broschyrer, affischer
 - på biblioteket
 - till utbildningsanordnare - från förskolor till vuxenutbildningsanordnare
 - till invandrarföreningar, människorättsorganisationer etc.
 - till företag som drivs av immigranter, t ex. butiker, restauranger, frisörer etc.
 - till kommunhus, kulturcenter osv.
- Webben
 - bibliotekets hemsida
 - andra organisationers hemsidor, t.ex. samarbetsorganisationer, invandrarföreningar osv.
 - webbkalendrar, t ex lokaltidningens webbkalender om vad som är på gång
 - sociala media som facebook, twitter etc.
- Draghjälp av kulturpersoner (författare, konstnärer med invandrarbakgrund etc.)
- Media (artikel, annons eller intervju i TV, radio, närradio, tidningar, immigranttidskrifter etc.)
- Seminarier på temat mångfald

CHECKLISTA FÖR BEHOVSBEDÖMNING

Näromvärldsanalys

Den här checklistan har utvecklats av Heli Henriksson Vasara, pionjär när det gäller utveckling av biblioteksservice för invandrare i Sverige och senare bland annat inköpschef vid Göteborgs stadsbibliotek. Checklistan innehåller konkreta frågor i syfte att ta reda på mer om målgrupperna i bibliotekets upptagningsområde.

1. Befolkningsstatistik

- Antalet invånare i upptagningsområdet
- Åldersfördelning
- Antalet icke svenskar fördelat på ursprungsland, grov åldersfördelning, kön och språk (OBS! minoriteterna såväl språkliga som religiösa)

2. Utbildning

A. Skolan

- Hur är modersmålsundervisningen organiserad?
- Finns enspråkiga (icke svenska) klasser eller skolor?
- Vilka språk och vilket stadium?
- Hur många modersmåls lärare finns i skolan och på vilka språk?
- Hur ser skolbiblioteket ut? Finns där böcker även på andra språk än svenska?

B. Förskolan

- Finns det enspråkiga (icke svenska) förskolor eller blandade förskolor?
- Hur många inte svenskspråkiga barn finns i förskolan
- Hur många lärare/ tränare finns i förskolan och på vilka språk

C. Vuxenutbildning

- Hur är svenska för invandrare och svenska som andra språk organiserade?
- Alfabetiseringsundervisningen i kommunen/stadsdelen
- Komvux och Grundvux i upptagningsområdet
- Studieförbund i upptagningsområdet
- Folkhögskolor i upptagningsområdet

3. Äldreomsorg

- Finns äldreboende i upptagningsområdet?
- Finns enspråkiga (icke svenska) gruppboende/ korridorer eller dyl.

4. Flyktingmottagande i kommunen

- Hur är flyktingmottagandet organiserat i kommunen?
- Får biblioteket ta del av det statliga anslaget för kommunens flyktingmottagande?

5. Föreningslivet

- Finns föreningssekreterare som kan informera om föreningar?
- Vilken inriktning har föreningarna?
- Finns traditionella "invandrarföreningar", kvinnoföreningar, Hem- och skola, lokala Röda korset, Rädda barnen?

6. Näringslivet

- Finns det större arbetsplatser i upptagningsområdet?
- Används biblioteket av dem som arbetar i området men är bosatta på annat håll?
- Finns mindre "invandrarföretag", -restauranger, -affärer i upptagningsområdet?

7. Framtidsplaner för närområdet, bebyggelse och annat

MÅNGKULTURELL REFERENSGRUPP

Projektets pilotbibliotek uppmanades att tillsätta var sin mångkulturell referensgrupp. Det gjordes för att ge dem ett nytt och annorlunda verktyg i arbetet med att anpassa verksamheten för invandrare. Tack vare referensgrupperna inkluderades – och inkluderas alljämt – målgruppen i bibliotekets arbete på ett systematiskt och varaktigt sätt. Referensgruppernas sammansättning och arbetsätt har varierat från land till land. I följande kapitel presenteras en sammanfattning av deltagarnas erfarenheter och vår förhoppning är att väcka intresse för mångkulturella referensgrupper även på andra håll.

Projektets grundtanke är att stötta bibliotek i arbetet med att utveckla verksamheten för invandrare och samtidigt göra invandrare delaktiga i verksamhetens utformning. En av projektets partners, Stadtbücherei Frankfurt am Main, är ett folkbibliotek som redan har ett mångårigt engagemang i dessa frågor, och övriga projektpartners har under det gångna året inlett samarbete med olika lokala bibliotek som varit motiverade att arbeta mot samma mål.

Vilka typer av tjänster och kommunikationsverktyg krävs då för att uppnå projektets mål? Det är viktigt att strategin på varje ort anpassas efter den lokala målgruppen. Ett bra sätt att få till stånd en effektiv plan är att bilda en mångkulturell referensgrupp som kan bistå biblioteket. Gruppen kan lämpligen bestå av boende från ortens olika språkgrupper, representanter för lokala organisationer som arbetar med integrationsfrågor och/eller experter på området samt bibliotekspersonal. Eftersom förutsättningarna varierat på orterna där de lokala projekten genomförts är det svårt att formulera några allmänna riktlinjer för referensgruppernas sammansättning och arbetsmetoder. Med detta sagt ska vi ändå försöka identifiera några gemensamma drag och formulera ett antal rekommendationer genom att titta på de strategier som de olika pilotbiblioteken har använt sig av.

VILKA BÖR INGÅ I REFERENSGRUPPEN?

Huvudsyftet med den mångkulturella referensgruppen är att ge personer med invandrarbakgrund och goda kunskaper om målgruppens särskilda behov, till exempel boende från olika språkgrupper eller företrädare för invandrarföreningar, möjlighet att förmedla sina idéer till bibliotekspersonalen. För att undvika att hamna i situationer där gruppen lägger ner mycket tid och energi på planer som senare visar sig oförenliga med bibliotekets övergripande mål är det av största vikt att bibliotekets personal och ledning finns representerade i referensgruppen och förtjäpande deltar i processen. I synnerhet på större bibliotek, där personalförhållandena är mer komplexa, är det viktigt att skapa rutiner för att försäkra sig om att bibliotekets ledning regelbundet informeras om projektet. Ju mer biblioteket (inklusive dess ledning) ser projektet som sitt eget, desto bättre resultat kan man förvänta sig.

När man ska utse gruppens medlemmar är det viktigt att gruppens sammansättning anpassas efter lokala förhållanden och bibliotekets övergripande strategi. Eftersom de lokala projekten genomförts i vitt skilda miljöer med stor variation vad gäller invandrargruppernas storlek och sammansättning samt deltagarnas ursprung (stad/landsbygd) och personliga bakgrund, är det svårt att ge några generella rekommendationer. Emellertid vill vi peka på några saker som kan vara bra att tänka på, både för de aktuella deltagarna och för andra organisationer som vill dra nytta av erfarenheterna från projektet:

- Finns det några fler lokala aktörer som skulle kunna bjudas in att delta i projektet?
- Hur väl förankrade är de utsedda personerna som företrädare för den grupp de tillhör?
- Ska projektet rikta sig till invandrare på orten i allmänhet eller till någon särskild grupp (utifrån t ex bostadsområde, ålder, etnicitet, språkkunskaper eller yrkesgrupper såsom t ex lärare)?

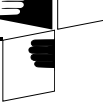
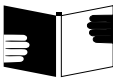
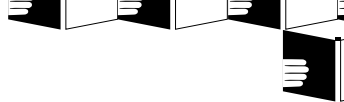
Med tanke på de stora nationella och lokala variationerna är det inte förvånande att deltagarna i projektet har mött dessa utmaningar på olika sätt.

- För Stadtbücherei Frankfurt am Main, som bestämde sig för att genomföra projektet på två stadsdelsbibliotek och som redan hade en lång tradition av samarbete med lokala föreningar (Kontaktarbeit), var det viktigaste kriteriet hur väl förankrade medlemmarna var lokalt i stadsdelarna. De flesta av gruppens medlemmar hade tidigare samarbetat med biblioteket. Vissa av de utsedda företrädarna var – och är fortfarande – engagerade i ungdomsarbete medan andra var inriktade på att stötta hela familjer. Även om etnicitet inte var ett urvalskriterium hade några av medlemmarna turkisk respektive marockansk bakgrund.
- I det österrikiska projektet bestod den mångkulturella referensgruppen av företrädare för två huvudgrupper: dels personer med invandrabakgrund och relevanta kunskaper inom biblioteksområdet samt kunskap om målgruppens särskilda behov, dels personer ansvariga för integrationsfrågor och utbildning på lokal nivå.
- I Prag har projektet inte haft lika starkt fokus på en viss stadsdel eller ett visst bostadsområde. Det har att göra med stadens struktur, som skiljer sig från de övriga så tillvida att den invandrade befolkningen inte är lika fast etablerad och inte heller lika koncentrerad till vissa delar av staden. Detta återspeglades i referensgruppen, som bestod av företrädare för organisationer som arbetar med integrationsfrågor, specialister på utbildning och språkundervisning samt bibliotekarier. Tre av medlemmarna hade invandrabakgrund.
- I det svenska projektet på Biskopsgårdens bibliotek bjöd bibliotekspersonalen in boende som bor och/eller arbetar i stadsdelen sedan många år och som dessutom är aktiva biblioteksanvändare. De tillhör stadsdelens största språkgrupper, inklusive den svenska. Flera olika nationaliteter är således företrädare både bland de boende och bland bibliotekspersonalen i referensgruppen. Som exempel kan nämnas att bibliotekschefen som ingår i referensgruppen kom till Sverige som flykting i början av 1990-talet.

Referensgruppens roll i beslutsfattandet

Den mångkulturella referensgruppens uppgift är att bistå biblioteket med råd och idéer om hur den lokala strategin ska utformas. En viktig fråga som måste besvaras inför bildandet av referensgruppen är vilken grad av inflytande gruppen ska ha när det gäller att fastställa projektets innehåll. Biblioteket måste bestämma i vilken utsträckning referensgruppen ska ha en rådgivande eller verkställande funktion, men kan aldrig överlåta hela ansvaret för projektet till referensgruppen. Det är viktigt att understryka att orsaken till att referensgruppens rekommendationer inte alltid följs inte nödvändigtvis behöver vara grundläggande teoretiska menings skilljaktigheter eller att man tvivlar på kvaliteten på referensgruppens förslag. Det kan i stället ha rent praktiska orsaker, som problem med finansiering och liknande.

För att undvika onödig frustration och konflikter rörande beslutsgången är det av största vikt att representanter för biblioteket deltar i referensgruppens arbete under hela processen. Dessutom föreslår vi att man inför bildandet av referensgruppen fastställer vissa regler rörande beslutsfattande och andra processer, och att man förmedlar dessa regler till gruppens samtliga medlemmar. Det kan handla om att reglera följande:

-
-
-
- Vem ska leda referensgruppens arbete?
 - Vad förväntas av referensgruppen (konkreta förslag eller endast synpunkter på redan framförda förslag)?
 - Hur ska referensgruppens beslut fattas (konsensus, majoritetsbeslut)?
 - Ska gruppmedlemmarna få ersättning för sitt arbete, och i så fall hur?
 - Hur ska gruppens arbete dokumenteras och resultaten rapporteras?

Dessutom bör gruppmedlemmarna få tydlig information om tillgängliga ekonomiska och andra resurser (lokaler och datorer m.m.). Det ska klart framgå vem som beslutar om utnyttjandet av dessa resurser.

Referensgruppens uppgifter kan bestå i:

-
- Att fungera som brobyggare mellan biblioteket och målgruppen
Den mångkulturella referensgruppen är en länk mellan invandrarna och biblioteket – en chans att knyta kontakter och utbyta information. Den skapar utrymme för samarbetsparterna att presentera sina idéer för varandra. Det är nödvändigt att ha regelbundna möten för att informera alla inblandade om planer, evenemang och aktiviteter.
 - Att ge råd
Gruppens viktigaste funktion är att bistå biblioteket med råd och stöd. Därför bör särskild vikt läggas vid valet av gruppmedlemmar. Dessa får gärna ha goda kunskaper om målgruppen och gärna i frågor som rör mångkultur, vara aktiva inom detta område och även ha praktisk erfarenhet.
 - Att tillföra kunskaper i språk och kultur
Det är en fördel om referensgruppen innehåller personer som har goda språkkunskaper och som kan hjälpa till med översättning och tolkning. De kan också bidra till att utveckla bibliotekets mediebestånd genom att komma med förslag på litteratur och andra media på sina respektive modersmål.
-

LOKALA ERFARENHETER FRÅN ESME-PILOTPROJEKTEN

I projektet har alla partners haft samma uppdrag: att genomföra en behovsbedömning, bilda en mångkulturell referensgrupp samt utforma och utveckla interkulturella bibliotekstjänster. Utgångsläget i de deltagande länderna har dock varierat med olika allmänna förutsättningar när det gäller samhälle, politiska förhållanden och kultur. Andra skillnader har berott på att vissa projektpartners är verksamma i ganska lantliga områden och andra i städer. De flesta har samarbetat med lokala folkbibliotek, medan en projektpartner är ett folkbibliotek. I texten nedan ger därför varje projektpartner sin egen beskrivning av de lokala erfarenheterna av projektet.

ERFARENHETER FRÅN ESME-PILOTPROJEKTEN: ÖSTERRIKE

Utgångsläge för projektet i Vorarlberg

Vorarlberg, Österrikes västligaste delstat, har både en landsbygdsstruktur och avancerad industri. Dornbirn, delstatens största stad, har ungefär 42 000 invånare, medan den näst största staden, Feldkirch, har mindre än 30 000 invånare. Näst huvudstaden, Wien, har Vorarlberg den högsta andelen invandrare bland Österrikes delstater. 13 procent av Vorarlbergs befolkning är utländska medborgare. 21 procent har invandrarbakgrund. Ungefär 25 procent av barnen i grundskolan har ett annat språk än tyska som modersmål. Den största invandrargruppen kommer från Turkiet och den näst största från forna Jugoslavien. På senare år har även andelen tyskar ökat. Flyktingar från forna Sovjet är en liten grupp till antalet men med stort behov av integrationsstöd. Invånare med invandrarbakgrund är inte koncentrerade till vissa städer utan är ganska jämnt fördelade över hela Vorarlberg. Integrationsfrågor är därför inte begränsade till ett litet antal städer utan påverkar flertalet mellanstora och mindre kommuner. Nästan alla städer och byar i Vorarlberg har ett folkbibliotek. Personer med invandrarbakgrund har därför blivit en ny målgrupp för bibliotekens utbildnings- och kulturprogram. Bibliotek både i städer och i mindre och mellanstora kommuner, samt många andra institutioner, undersöker olika sätt att hjälpa invandrare att dra nytta av sådana program. En viktig aspekt när det gäller biblioteken i Vorarlberg är att en stor del av biblioteksarbetet utförs av volontärer. Enligt en enkätundersökning bland bibliotek som „okay.zusammen leben“ genomförde år 2006 köpte endast några få bibliotek i Vorarlberg in böcker på invandrarpråk, framför allt barnböcker på turkiska. Enkäten visar att det inte gjordes några samordnade försök att uppmana invandrare att använda bibliotekens tjänster. Hittills har biblioteken inte undersökt saken systematiskt. Inte heller delstatens biblioteksförvaltning har studerat interkulturellt biblioteksarbete närmare. År 2010 handlade dock den årliga konferensen för folkbiblioteken i Vorarlberg om detta ämne. Där presenterades även projektet Libraries for All för en större grupp för första gången.

Projekt mål

Projektet „Libraries for All“ syftar till att göra folkbiblioteken i Vorarlberg medvetna om den potential som biblioteket har både när det gäller att främja integration och stödja, utveckla och påverka den nya kulturella mångfalden i Vorarlberg. Särskilda pilotprojekt syftar till att samla in erfarenheter för att genomföra liknande projekt i regionen. Biblioteken vänder sig således till både medborgare med invandrarbakgrund och majoritetsbefolkningen. Biblioteken bör tillfredsställa invandras särskilda utbildningsbehov, och samtidigt ge alla möjlighet att uppleva och ta del av samhällets språkliga, etniska och religiösa mångfald.

Genomförande av projektmål

Tillämpning i två steg

Projektmålen delades in i två faser. I projektets första fas samarbetade vi med två lokala folkbibliotek som vi inom projektet bad samla erfarenheter genom att utveckla interkulturella bibliotekstjänster och mediebestånd. De båda biblioteken ligger i Götzis och Lustenau, två handelsorter med ca 11 000 respektive 21 000 invånare. Båda biblioteken drivs av heltidsanställd personal. Lustenaus bibliotek har öppet 24 timmar per vecka och Götzis bibliotek 20 timmar per vecka. De två heltidsanställningarna på Lustenaus bibliotek delas av tre personer. Den enda heltidsanställningen på Götzis bibliotek delas av två personer. Båda biblioteken övertogs av kommunen innan projektet startade och nya bibliotekarier utsågs då också. Projektet Libraries for All genomfördes i samband med nystarten av de båda biblioteken. Detta innebar att kulturell mångfald (som nytt område för bibliotekets arbete) och kommunikation med immigranter (som ny målgrupp) blev integrerade delar i den omfattande nyorienteringen av de båda bibliotekens verksamhet. I sin presentation för bibliotekspersonal i Vorarlberg i juni 2010, hävdade båda biblioteken att deras nya interkulturella inriktning skulle bestå långt efter projektets slut.

I den andra fasan, som inleddes i oktober 2009 och intensifierades från mars 2010 och framåt, informerade vi bibliotekspersonalen i Vorarlberg om interkulturellt biblioteksarbete och om erfarenheterna från pilotprojekten i Lustenau och Götzis och upplyste även om material för interkulturella tjänster. Vi började med att hålla en workshop den 15 oktober 2009 för de ansvariga för Vorarlbergs biblioteksförvaltning på delstatsnivå. Därefter presenterade vi projektet på den årliga konferensen för folkbibliotek i Vorarlberg den 20 mars 2010 inför en större grupp bibliotekspersonal. I ett tredje steg, den 12 juni 2010, ordnade vi en intensiv workshop kring erfarenheterna från de båda pilotbiblioteken tillsammans med bibliotekarier och ansvariga från biblioteksförvaltningen på delstatsnivå.

Redan under våren 2010, i takt med att allt mer information om projektet publicerades, kontaktades „okay.zusammen leben“ av flera bibliotek i Vorarlberg som önskade göra sin biblioteksverksamhet mer interkulturell. „okay.zusammen leben“ gav biblioteken råd och försåg dem med material som utvecklats i projektet, till exempel litteraturlistor och informationsmaterial på de aktuella språken i Vorarlberg och erbjöd tjänster, till exempel hjälp med översättning. Denna service kommer att finnas tillgänglig för biblioteken även efter projektets slut.

Projektprofil

Mångkulturell referensgrupp

Den mångkulturella referensgruppen gav båda biblioteken råd och stöd under utvecklingen och genomförandet av bibliotekens interkulturella program. Referensgruppen bestod av personer från olika invandrargrupper och invandrare aktiva inom integrationsarbete (till exempel modersmåls lärare, tolkar och rådgivare). Deltagarna kände till och förstod invandrarnas liv och kulturella behov utifrån egen personlig erfarenhet och närhet till varandra och fungerade som länk mellan invandrare och de två biblioteken. De hjälpte till vid olika biblioteksevenemang, gav råd för inköp av media på invandrarnas språk, arbetade som översättare och tolkar och erbjöd integrationsstöd på pilotbiblioteken, som föräldrautbildningar och rådgivningsdagar. Projektet hade god nytta av referensgruppsmedlemmarna och deras kunskaper, bland annat integrationsansvariga från kommunen som arbetat med integrationsfrågor i många år och hade god kunskap om invandrarnas behov. De såg till att biblioteken införlivades i det lokala integrationsnätverket (förskolor, skolor, vuxenutbildning, föreningar etc.), att

de lärde känna institutionerna i nätverket och att dessa institutioner i sin tur såg bibliotekens potential. „okay.zusammen leben“ fanns också representerade i referensgruppen. Projektet för invandring och integration medförde att projektet kunde integreras i nationella integrationsprojekt och -program. Föräldrautbildning, språkinläring och stöd för barns flerspråkighet är exempel på viktiga delar i pilotbibliotekens första projektfas. Biblioteken använde sig av produkter och tjänster som utvecklats i det nationella projektet mehr Sprache. Früher Spracherwerb und Mehrsprachigkeit – eine Herausforderung für Familien und Institutionen früher Bildung (Mer språk: Tidigt språkstöd och flerspråkighet – en utmaning för familjer och förskolor). Tack vare den här typen av synergieffekter ökade styrkan och bredden i bibliotekens arbete under projektets genomförandefas.

Enkät om målgruppernas behov

När tjänsterna utformades ägnades mycket arbete åt att undersöka och analysera invandrarnas och majoritetsbefolkningens kulturella och sociala behov i integrationsprocessen. Målgrupperna analyserades systematiskt. Invandrarnas behov skilde sig åt beroende på deras roller, som förälder, kvinna, vuxen med viss utbildningsnivå och kulturella krav, barn, ung vuxen eller äldre. Majoritetsbefolkningens behov studerades också. Det innebar att biblioteken riktade sig till dem på olika sätt. Faktorerna inkluderade intresse för andra människors kultur, ett personligt intresse för integrationsprocessen samt ett professionellt intresse i integrationsprocessen – till exempel lärare som ansvarar för barns språkundervisning, ungdomsarbetare som arbetar med att integrera unga invandrare etc. Båda gruppernas behov diskuterades på gemensamma utvecklingsmöten med biblioteken och den mångkulturella referensgruppen. Biblioteket gjorde även studiebesök på institutioner som arbetat länge med invandrare, i syfte att samla information om deras erfarenheter och observationer. Dessa besök ledde till samarbete under tillämpningsfasen. Vi är övertygade om att denna hantering och analys av målgruppen och deras behov var avgörande för allmänhetens omedelbara användning och positiva upplevelse av de nya interkulturella bibliotekstjänsterna.

Lära av andra

Biblioteken drog också nytta av goda exempel från andra bibliotek som finns i manualen Gute Praxis (God praxis), och en separat rapport från „okay.zusammen leben“ som fokuserar på tysktalande länder. Bägge dokumenten gjordes tillgängliga för biblioteken.
http://www.okay-line.at/php/ausgabe/index.php?urlid=3&ebene2_aktiv=1863&ebene3_aktiv=1895&menue_themensort=

Sammanfattning av bibliotekens specifika tjänster i pilotprojektet

Utökat mediebestånd

Biblioteken inledde med att utöka mediebestånden genom att köpa in särskilda böcker och andra media för den nya målgruppen. De koncentrerade sig främst på böcker och andra media för barn/unga vuxna och vuxna på de större invandrargruppernas språk. Litteraturlistorna utarbetades av medlemmarna i den mångkulturella referensgruppen och samordnades av „okay.zusammen leben“. Båda hjälpte även biblioteken med att beställa litteratur från invandrarnas ursprungsländer och etablera kontakt mellan bibliotek och säljare. Bibliotekspersonalen gick också igenom mejllistor och nyhetsbrev och upptäckte att de faktiskt hade fått information regelbundet om en hel del litteratur på andra språk, särskilt om litteratur på invandrarnas språk. Ett annat viktigt ämnesområde för de nya inköpen var facklitteratur för anställda som arbetar med integration inom kommunen, i synnerhet lärare. Det behovet identifierades vid ett studiebesök som handlade om utvecklingen av mediautbudet.

Information på flera språk

Båda biblioteken satsade även på informationsmaterial om bibliotekets medieutbud och tjänster på flera språk. Tolkar anlätades vid introduktionsträffar för vissa grupper, till exempel föräldrar till förskolebarn och skolbarn med invandrabakgrund, invandrarföreningar, kvinnogrupper etc. De här målgrupperna kontaktades via de organisationer, föreningar och nätverk som biblioteken samarbetade med. Ofta lät biblioteken organisationerna och nätverken använda bibliotekets lokaler för sina evenemang och tog tillfället i akt att presentera biblioteket och dess tjänster för nya besökare. Det ledde till att en stor mängd nya lånekort utfärdades till både män och kvinnor. Medlemmar i den mångkulturella referensgruppen ställde också upp som översättare, tolkar och länkar mellan biblioteket och invandrare aktiva i organisationer och invandrarföreningar.

Föräldrautbildning

Ett viktigt fokusområde var föräldrautbildning för familjer med invandrabakgrund, framför allt, men inte uteslutande, om barns språkinläring. I samarbete med „okay.zusammen leben“ anordnade biblioteken populära workshops och kvällsföreläsningar för föräldrar. Biblioteken upplät regelbundet sina lokaler för föräldrautbildningar på kvällstid för föräldrar med barn i förskolan och skolan, och erbjöd rundvisning i biblioteket som ett extra inslag. Personalen byggde upp särskilda hörnor i biblioteket med bilderböcker på immigranternas språk, tvåspråkiga och flerspråkiga bilderböcker och spel som stöder barns språkinläring. De delade även ut flerspråkigt material för föräldrar som tagits fram tillsammans med „okay.zusammen leben“ om invandrabarns språkinläring. Dessa aktiviteter ledde till att biblioteken blev gemensamma utbildningscentrum för föräldrar med invandrabakgrund med information och stöd för barns flerspråkighetsutveckling.

Kulturella evenemang som mötesplatser

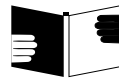
Under parollen Meine Sprache – Deine Sprache – Unsere Sprache(n) (mitt språk – ditt språk – vårt/våra språk), anordnades flera språk- och kulturprogram på temat språk i Vorarlberg som en del i projektet på de båda biblioteken. Evenemangen organiserades tillsammans med invandrarföreningar och aktionsgrupper och ledde till att biblioteken blev offentliga mötesplatser för kulturell mångfald.

Inläring av tyska språket

Man satsade även på inläring av tyska, även om det bara utgjorde en liten del av bibliotekstjänsterna inom ramen för projektet. Tillsammans med den lokala vuxenutbildningscentret anordnade Götzis bibliotek Deutsch zum Frühstück (Tyska till frukost) – en konversationsgrupp för kvinnor som ville förbättra sin tyska. Kvinnorna, som även gick en kurs i tyska på vuxenutbildningscentret, träffades en gång i månaden på biblioteket för att läsa dagstidningar, öva sig på att tala tyska, och äta frukost tillsammans. Många av kvinnorna blev sedan biblioteksanvändare.

Framgångsfaktorer

Biblioteken beskriver samarbetet med invandrare, invandrarföreningar och andra organisationer som redan erbjuder tjänster för invandrare, som en viktig faktor för att få målgruppen att lära känna biblioteket som en plats för utbildning och kultur. När utbildningsanordnare bjuder in till föräldrakvällar för föräldrar

med invandrabakgrund eller rådgivningskvällar för kvinnor med invandrabakgrund på biblioteket, tvekar de inte att gå till biblioteket. Då är det enkelt för bibliotekspersonalen att även informera dem om bibliotekets service. I många fall blir de nya biblioteksanvändare. Genom samarbetet med invandrarföreningar kring kulturevenemang fick bibliotekarierna hjälp att hitta intressanta författare, artister och andra kulturprogram. Tack vare evenemangen lockades medlemmar från invandrarföreningar och deras nätverk till biblioteken. Samarbetet mellan biblioteken och andra lokala organisationer som arbetar med integration var också viktigt. Genom att gå in i befintliga lokala nätverk, med och för invandrare, kunde biblioteken dra nytta av deras potential att integrera invandrare socialt. Dessutom fick de också många nya användare från en målgrupp som de bara hade inriktat sig på och nått ut till individuellt tidigare. Pilotbiblioteken beskrev även den tid och det arbete som de lagt ner på att noggrant utforma en enkät om invandrarernas behov som ytterligare en framgångsfaktor. I arbetsmetoderna ingick intervjuer på plats i förskolor, skolor, offentliga platser etc., samarbete med representanter från målgruppen samt research kring integrationsfrågor.

En tredje framgångsfaktor var de synergieffekter som man fick genom att koppla biblioteken till andra integrationsprogram, till exempel utbildnings- och språkprogrammet mehr Sprache. Frühe Sprachförderung und Mehrsprachigkeit – eine Herausforderung für Familien und Institutionen früher Bildung (Mer språk: Tidigt språkstöd och flerspråkighet – en utmaning för familjer och förskolor). Detta samarbete gjorde att biblioteken kunde informera föräldrar med invandrabakgrund om intressanta tjänster som de genast kunde dra nytta av: workshops för föräldrar om tidigt språkstöd i en flerspråkig miljö, broschyrer på flera språk för föräldrar om tidigt språkinläring och vikten av högläsning och lek för barns språkliga utveckling etc.

Långsiktiga effekter

Libraries for All-projektets varaktighet efter projektets slut kan påvisas på flera nivåer:

Pilotbiblioteken i Götzis och Lustenau kommer att ha kvar tjänsterna för invandrare som de utvecklat under projektet och de kommer att dela med sig av sina erfarenheter, lösningar och material med andra bibliotekarier i Vorarlberg. Material som har utarbetats i projektet, som litteraturlistor, tips för den dagliga verksamheten etc. kommer Vorarlbergs bibliotek även fortsättningsvis att ha tillgång till via hemsidan och rådgivning från „okay.zusammen leben“. Utöver detta kommer „okay.zusammen leben“ fortsätta att hjälpa Vorarlbergs bibliotek att rikta sig till invandrare genom att erbjuda översättnings- och tolktjänster, samt rådgivning om hur lokala bibliotek kan nätverka med och bidra till lokalt integrationsarbete och lokala invandrargrupper. De båda delstatliga biblioteksförvaltningarna i Vorarlberg har uttryckt sitt stöd för att interkulturellt arbete på delstatens bibliotek ska ingå i deras ordinarie service till biblioteken, till exempel avseende anskaffning av flerspråkiga bibliotekssamlingar och professionellt utvecklingsarbete för bibliotek.

Länkar till projektinformation:

www.okay-line.at / Avdelning "Aktuelles" / Rubrik "Bibliothek für Alle-Interkulturell"
<http://www.lustenau.at/bibliothek/> (Lustenaus bibliotek), <http://www.bibliothek-goetzis.at> (Götzis bibliotek)

Eva Grabherr, Elmar Hasović

ERFARENHETER FRÅN ESME-PILOTPROJEKTEN: TJECKIEN

Utgångsläge för projektet Libraries for All på Prags stadsbibliotek

Prag är både huvudstad och en central region i Tjeckien. Med 1 170 188 invånare och cirka 141 800 invandrare har Prag blivit den region som har störst antal folkbokförda invandrare. De flesta invandrare är personer i arbetsför ålder, mellan 20 och 39 år, och enligt statistiken är det fler män än kvinnor i förhållandet 3 till 2. Jämfört med övriga Europa har Tjeckien ganska kort erfarenhet av invandring i modern tid. Före första världskriget levde många olika nationaliteter i vårt land, men efterkrigstiden och 40 år av kommunistiskt styre har gjort befolkningen väldigt homogen. Men i samband med införandet av demokrati på 1990-talet, har många flyktingar, huvudsakligen från krigsdrabbade områden, i allt större utsträckning sökt sig till Tjeckien. Sedan år 2000 och i synnerhet efter 2004 har Tjeckien blivit ett land med stor arbetskraftsinvandring. De nya invandrargrupperna består främst av invandrare från Slovakien (17 %), Vietnam (14 %), Ukraina (13 %), Ryssland (6 %), och Polen (5 %). Även om den nuvarande ekonomiska krisen har påverkat många invandrare som arbetar i Tjeckien, och har minskat invandringen, så är arbete/anställning och utbildning fortfarande den främsta orsaken till att antalet invandrare ökat.

I Prag, liksom i andra delar av Tjeckien, är folkbiblioteken inte särskilt populära bland invandrare. Anledningen är inte bara bristen på böcker och andra media på utländska språk eller bristen på annan biblioteksservice riktad till invandrare, utan också levnadsförhållandena bland invandrare som tillbringar större delen av tiden på arbetet. På fritiden umgås de främst med andra invandrare och bibliotekets service tillfredsställer inte alltid deras behov. Det är främst barn till invandrare som besöker folkbiblioteken, i synnerhet barn som kan tjeckiska och har kommit i kontakt med bibliotekets verksamhet genom skolan. Invandrare som grupp har dock blivit en ny målgrupp för folkbiblioteken, som har börjat inse behovet av att ytterligare utveckla och reformera synen på både sina befintliga och presumtiva låntagare. En av grundtankarna bakom detta är idén om att folkbiblioteken ska fungera som medborgarhus, öppna för alla sociala grupper. I mars 2010 presenterades den här visionen på en internationell bibliotekskonferens i Prag. Det internationella projektet Libraries for All presenterades också på konferensen tillsammans med alla innovativa idéer om nya kurser och tjänster för invandrare både i Tjeckien och i partnerländerna.

Projekt mål

Projektet Libraries for All genomförs efter två tidigare projekt på lokala bibliotek i Tjeckien mellan 2002 och 2006. Projektets mål är att öppna folkbiblioteken för invandrare som bor i Prag genom att anpassa de nuvarande bibliotekstjänsterna och erbjuda nya tjänster som svarar mot invandrarnas behov i Tjeckien. I det här projektet ska folkbibliotek bli utbildningscentrum för medborgare från både majoritetsbefolkning och minoritetsgrupper, och främja bättre samexistens i samhället. Projektet fokuserar dock inte enbart på invandrare; ett av målen handlar om att utbilda bibliotekspersonal och öka deras beredskap för den nya mångkulturella biblioteksmiljön.

Projektets genomförande

Projektet har genomförts i två faser. I initialskedet skulle ett partnerbibliotek utses i projektet. Sedan våren 2009 har Prags stadsbibliotek varit projektets officiella partner. Stadsbiblioteket omfattar det största nätverket av stadsdelsbibliotek i Prag och har tidigare samarbetat med Mångkulturellt Centrum i Prag

i olika projekt. När biblioteket hade utsetts skapade vi gemensamma webbplatser för projektet: först www.librariesforall.eu en webbplats för hela projektet; sedan www.mlp.cz/libraries en särskild hemsida för projektet på Prags stadsbibliotek webbplats; och slutligen skapades både internationellt och nationellt marknadsföringsmaterial för projektet. Efter att projektets mångkulturella referensgrupp hade bildats på Prags stadsbibliotek i juni 2009, arbetade referensgruppen i två månader med att identifiera behoven bland invandrare i Prag och undersöka vad de var intresserade av på biblioteket. Efter studien utformades nya bibliotekstjänster för invandrare. Under förberedelsefasen planerades och diskuterades många nya aktiviteter - med medlemmarna i den mångkulturella referensgruppen, med ideella organisationer som arbetar med invandrare (barn, unga och vuxna), med bibliotekspersonal på Prags stadsbibliotek samt med andra bibliotek i Tjeckien som erbjuder tjänster för invandrare. Lokala medier, informationskanaler för minoritetsgrupper och organisationer som arbetar med invandrare i Prag informerades om projektet.

Projektets andra fas startade i oktober 2009. Biblioteket hade förberett informationsmaterial som översattes till sju olika språk, en nybörjarkurs i datoranvändning för invandrare, och två informationscentra på huvudbiblioteket och stadsdelsbiblioteket Opatov. I januari 2010 började biblioteket även erbjuda „låg tröskel“-kurser i tjeckiska för utlänningar och i september 2010 ordnade biblioteket en utställning med titeln „Mitt hem“ av invandrade konstnärer bosatta i Prag. Biblioteket organiserade även en heldagsutbildning för bibliotekspersonal i oktober 2009 och två workshops för anställda på Prags stadsbibliotek. Mångkulturellt Centrum Prag (MKC) har varit projektsamordnare för aktiviteterna i Tjeckien, och rådgivare för frågor kring invandring, integration av invandrare och mångkulturell utbildning. Mångkulturellt Centrum Prag har som målsättning att genomföra pilotprojektet på biblioteket, att stödja kommunikationen mellan bibliotek, ideella organisationer och invandrarföreningar i Prag. Efter projektets slut kommer den typen av aktiviteter att fortsätta att utvecklas.

Prags stadsbibliotek omfattar ett huvudbibliotek, 43 stadsdelsbibliotek och 3 mobila bibliotek. Stadsdelsbiblioteken är indelade i sex lokala enheter. Huvudbiblioteket och de 35 stadsdelsbiblioteken använder sig av ett automatiserat bibliotekssystem. Det fungerar därmed som ett regionalt bibliotek för huvudstaden Prag och dess uppdrag är att inhämta, bearbeta, lagra och tillhandahålla information, litteratur och annat av kulturellt värde för stadens invånare. Det tillhandahåller tjänster till bredast möjliga publik, inom rimliga gränser och till rimlig kvalitet, till låg kostnad, snabbt och effektivt.

Projektets aktiviteter och genomförande

Mångkulturell referensgrupp

I juni 2009 bildade Mångkulturellt Centrum och Prags stadsbibliotek en mångkulturell referensgrupp bestående av språkvetare, bibliotekarier, representanter för ideella organisationer och institutioner som arbetar med invandring, integration och stöd till vissa områden. Den mångkulturella referensgruppen är projektets rådgivande organ på biblioteket och ansvarar för projektets innehåll och val av aktiviteter. De lokala aktiviteterna speglar projektets mål.

Den mångkulturella referensgruppen deltog aktivt i projektets förberedande och inledande faser mellan juni och oktober 2009. Under projektets andra hälft ansvarade gruppen för uppföljning av projektet, rådgivning, utvärdering och planering av ytterligare aktiviteter som eventuellt kunde fortsätta efter projektets slut. Den mångkulturella referensgruppens medlemmar har bistått med att organisera seminarium och workshops för bibliotekarier och har hjälpt till att ta fram informationsbroschyrer om projektet och bibliotekets service på flera språk.

En av fördelarna med den mångkulturella referensgruppen var dess heterogena sammansättning när det gäller bakgrund och erfarenhet. Bland medlemmarna fanns två universitetsanställda invandrare, en med erfarenhet av biblioteksarbete och en av arbete med invandrare. De övriga medlemmarna i referensgruppen representerade olika utbildningsorganisationer som stöttar unga begåvade invandrare; utbildningsorganisationer som anordnar kurser i tjeckiska för invandrare och integrationskurser, organisationer som studerar migrationstrender och immigration och erbjuder allmänheten utbildning inom området. Författare till läroböcker i tjeckiska för invandrare och bibliotekschefer var också med i den mångkulturella referensgruppen. Samarbetet bidrog till ett positivt utbyte mellan de deltagande organisationerna och ökade möjligheterna för framtida samarbete och stöd.

Behovsbedömning

Den mångkulturella referensgruppens medlemmar arbetade aktivt och systematiskt med att samla in information om behoven bland invandrarna i Prag. Under den förberedande fasen sommaren 2009 undersökte de enskilda medlemmarna i den mångkulturella referensgruppen behoven hos de invandrargrupper som deras organisationer arbetade med (till exempel unga invandrare, invandrare med fast bostad som bor och arbetar i Prag etc.). Under referensgruppsmötena diskuterades behoven och resultaten, och man valde att fokusera på vissa invandrargrupper i Prag. Uppföljning av målgruppernas behov gjordes dock genom hela projektet. Under den andra projektfasen bidrog detta tillvägagångssätt till att fokusera projektaktiviteterna på grupperna med störst behov (fler språkkurser på andra platser i Prag, lansering av sommarkurser för att åtgärda bristen på kurser från andra organisationer under sommarmånaderna etc.). Den kontinuerliga uppföljningen av invandrarernas behov gjordes av den mångkulturella referensgruppen, bibliotekspersonalen, partnerorganisationerna samt invandrarna själva.

Informationsmaterial om biblioteket

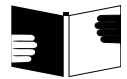

Efter den förberedande fasen sommaren 2009, informerade vi om nya tjänster för invandrare via bibliotekets informationsbroschyrer som trycktes på sju språk: ryska, ukrainska, mongoliska, tyska, engelska, vietnamesiska och kinesiska. Information publicerades också på webbplatser som tillhör ideella organisationer som arbetar med invandrare. Nyheten spreds även till organisationer och invandrarföreningar via e-post, telefon, frivilligarbetare samt Mångkulturellt Centrums externa medarbetare. De nya bibliotekstjänsterna annonserades även i medier riktade till invandrare.

Biblioteksinformationen som översattes innehåller regler kring biblioteksanvändning, information om bibliotekstjänster och hjälp för användare av internet och trådlöst internet. Koniáš, informationshäftet som förklarar bibliotekssystemet för nya användare, gjordes i en lättläst version som översattes till sju språk och anpassades för icke-tjeckisktalande. Häftet beskriver hur användare kan göra sökningar om läsaren redan vet den sökta titeln eller författaren. Allt översatt material finns tillgängligt både i tryck och kan laddas ned elektroniskt från bibliotekets hemsida för projektet Libraries for All (www.mlp.cz/libraries).

Infopunkter

Ett bibliotek är en plats där människor kan få information. Med den avsikten öppnade Prags stadsbibliotek ett Informationscentrum i huvudbiblioteket och lärum på stadsdelsbiblioteken. I oktober 2009 öppnades två Infopunkter för invandrare på huvudbiblioteket och stadsdelsbiblioteket Opatov där invandrare erbjöds webbaserade språkkurser. Antalet invandrare bland Infopunkternas användare ökade i december 2009. Bland användarna fanns även frivilligorgani-

sationer som använde tjänsten för att hämta information åt sina kunder. Infopunktens informationskällor måste uppdateras kontinuerligt. Infopunktanvändarna har även tillgång till pc-datorer med särskilda program för språkinläring.

Kurser för invandrare

Ett av de största behoven bland invandrade pragar, när det gäller integration i samhället och position på arbetsmarknaden, identifierades som inläring av det tjeckiska språket och grundläggande datorkunskap. Därför startades en datorkurs för invandrare redan i oktober 2009 som en del av projektet. En liten grupp kvinnor deltog i kursen, främst från Ukraina och Ryssland, och kursen varade till slutet av januari 2010. En ny kurs startades i februari och biblioteket anlät en ny lärare som bättre kunde hantera situationer då det krävdes förklaringar på flera språk. Kursens popularitet har gradvis ökat. Tvåtimmarsklasser organiserades en gång per vecka i stadsdelsbiblioteket Opatov. Invandrare började använda bibliotekets tjänster, särskilt datorrummen och studierummen, som man får tillgång till utan bibliotekskort.

Ett exempel på en mycket framgångsrik aktivitet är „låg tröskel“-kurserna i tjeckiska för invandrare, som organiserades av Mångkulturellt Centrum och stadsbiblioteket i samarbete med Centre for Integration of Foreigners (CIC) i Prag. Sedan starten i januari 2010 har kursen lockat så många deltagare (runt 50 studenter per kurs) att kursen har utökats till stadsdelsbiblioteket Smichov två gånger per vecka på alla platser. Alla dessa platser kan beskrivas som områden i Prag med stor andel personer med invandrarbakgrund. Den geografiska utökningen till Smichov innebär att områden där de flesta utlänningar antingen arbetar eller bor även täcktes. Vi blev förvånade över kursdeltagarnas sammansättning. Studenterna kom från länder över hela världen, inklusive Ryssland, Kina, Japan, Australien, ett flertal afrikanska länder, Europa och Nordamerika. Kurserna bygger på en särskild metodik som tilldelades LABEL-priset 2009.

Principen „låg tröskel“ avspeglar kursens lättillgänglighet och öppenhet. Deltagarna behöver inte registrera sig. Det enda de behöver göra är att delta på det sätt som passar deras behov. Studenter arbetar med en lista med arbetsuppgifter istället för att göra övningar i en lärobok. Varje lektionstillfälle handlar om en särskild vardagssituation till exempel på postkontoret, restaurangen, arbetsförmedlingen, biblioteket, sjukhuset etc. Dessutom upprepas ämnena, så att de kan diskuteras mer ingående och studenter som missat någon lektion kan komma ikapp. Kursens främsta syfte är att förbättra deltagarnas förmåga att kommunicera på tjeckiska. Det går 15 studenter på en lärare och om antalet studenter överstiger 15 deltar en extra lärare på lektionen. Det här arbetssättet är mycket effektivt, och möjliggör bättre kontroll, bättre samarbete i grupper, samt kreativa utläringstekniker (lärarna förklarar genom rollspel etc.). Samarbetet mellan biblioteket och CIC, som startade under projektets gång, kommer att fortsätta efter projektets slut. Biblioteket står för lokaler och CIC ansvarar för kursinnehållet. Vi anser att den här samarbetsformen är mycket praktisk, eftersom biblioteket i nuläget saknar ekonomiskt utrymme och personal för att driva sådana kurser och CIC i sin tur saknar lämpliga lokaler. Resultatet innebär nytta för båda parter. Samtidigt når biblioteket sitt mål att fungera som ett lokalt mångkulturellt utbildningscentrum.

Samarbete med ideella organisationer

Vårt samarbete med den ideella organisationen Berkat inleddes i december 2009. Tillsammans har vi organiserat biblioteksevenemang för barn. I januari fick barnen besöka bibliotek och delta i ett interaktivt program för att lära sig hur biblioteket fungerar. Det evenemanget har blivit så populärt att vi erbjudit det igen under sommaren.

Föräldrarna till nästan alla deltagande barn skaffade lånekort åt barnen kort efter besöket på biblioteket, trots att det inte var styrt på något sätt. Stadsbibliotekets samarbete med Berkat har fortsatt. En möjlighet för barn att få tillbringa en helg utanför Prag planerades i maj 2010 på temat „Mitt hem“. Verk som skapades i konstnärsworkshops visades på stadsdelsbiblioteket Opatov i september 2010.

Utställningen „Mitt hem“

Utställningen med utländska konstnärer titulerad „Mitt hem“ hölls i september 2010 i Opatov. Vi sökte invandrare i Prag som på fritiden skapar ny och originell konst, men som av olika anledningar inte har ställt ut sina verk. Konstverken, som inkluderade fotografier, skulpturer, målningar och traditionella kläder, visades i bibliotekets offentliga utrymmen parallellt med verk av barn. Utställningen blev en ovanlig upplevelse för alla biblioteksbesökare. Utställningen öppnade med vernissage och kulturprogram för vuxna och barn. Förutom de utställda konstverken i september, fanns även publikationer om konstnärernas ursprungsländer tillgängliga på stadsdelsbiblioteket Opatov. Biblioteksbesökare hänvisades till andra stadsdelsbiblioteket för mer information i ämnet. Information om konstnärernas ursprungsländer var en väsentlig del i utställningen.

Utbildning av bibliotekspersonal

Förutom de nya bibliotekstjänsterna för invandrare, så var utbildning av bibliotekspersonal det andra huvudsakliga område som vårt projekt fokuserade på. 2009 hölls ett teoretiskt inriktat seminarium för bibliotekarier. Här presenterades bidrag om den allmänna invandringssituationen i Tjeckien och Prag, kommunikation med invandrare och invandrades behov, samt goda lärande exempel på integration av invandrare på bibliotek i Tjeckien (biblioteket Jiri Mahen i Brno, det regionala forskningsbiblioteket i Liberec) och i utlandet. De goda lärande exemplen var särskilt nyttiga. Under seminariets sista del hölls en paneldiskussion med talesmän och andra gäster på temat Bibliotekens roll i utbildning och integration av invandrare.

Två praktiskt orienterade workshops för bibliotekspersonal, med 20 deltagare per tillfälle, ägde rum i februari 2010. Deltagarna var anställd personal från Prags stadsbibliotek, både från huvudbiblioteket och filialbiblioteken i invandrantäta områden i Prag. Temat var Kommunikation med invandrare på biblioteket. Personalen fick tillfälle att förbereda och uppleva vanliga kommunikationssituationer som äger rum på ett bibliotek (registrering av låntagare, utlåning, bokbeställningar, borttappade böcker, informationssökning etc.). Utifrån workshopen producerades en handbok för bibliotekarier med råd och enkla fraser på tjeckiska och engelska. På workshopen diskuterades även frågor kring mediasökning i bibliotekssystemet och detaljerad information om litteratur som invandrare kan tänkas vara intresserade av. Bibliotekspersonalen hålls informerad om nya aktiviteter i projektet och aktuella frågor som rör bibliotekstjänster för invandrare via bibliotekets intranät.

Personalutbildningen utarbetades av den mångkulturella referensgruppens medlemmar och andra samarbetspartners från ideella organisationer. Det här samarbetet har varit mycket effektivt och värdefullt.

Viktiga framgångsfaktorer

1) Samarbete med andra specialiserade organisationer

Även om biblioteket i Tjeckien ska vara en plats för information och utbildning för alla, oavsett ras eller etnicitet, så är det ändå problematiskt att uppnå vissa av de här målen på grund av brist på kontakter, erfarenhet och tillgänglig personal. Samarbeten med andra specialiserade organisationer hjälper till att använda bibliotekens resurser, tjänster och organisation effektivare och hjälper till att utveckla bibliotekens nätverk.

2) Utveckling av bibliotekens kontaktytor

Biblioteken saknar ofta tillräckligt med pengar eller personal för att kunna erbjuda tjänster som invandrare behöver. Samarbete med ideella organisationer som erbjuder tjänster för invandrare, är ett bra och effektivt sätt att förbättra situationen och under projektets gång kunde biblioteken låta flera organisationer erbjuda många nya tjänster för invandrare. I det här projektet utökade biblioteken sitt utbud av tjänster, fick nya kontakter och potentiella låntagare, samtidigt som invandrare fick möjlighet att lära sig mer om biblioteket, dess tjänster och utbud, och samarbetsorganisationer fick möjlighet att arbeta i bättre lokaler och under bättre förhållanden.

3) Systematisk analys av invandrarnas behov

Systematisk behovsbedömning i början av projektet och systematisk och fortlöpande uppföljning av behoven under hela projektiden samt respons på nya behov som uppkommit har varit nödvändigt för att kunna genomföra projektet med framgång.

4) Erfarenhetsutbyte mellan projektpartners

Erfarenhetsutbyte med projektets partnerorganisationer och inspiration från deras exempel på framgångsrika tjänster för invandrare har varit till stor nytta för det lokala projektet.

Framtidsplaner

Projektet Libraries for All har gjort det möjligt för Stadsbiblioteket att erbjuda fler tjänster för invandrare, etablera nya kontakter med organisationer som arbetar med invandrare både i Tjeckien och utomlands och att fortsätta att vidareutbilda personalen. Projektresultaten har lagt grunden för fortsatt utveckling av biblioteket som mångkulturellt utbildningscentrum inom flera områden:

- Prags stadsbibliotek har försetts med informationsmaterial om biblioteket och dess tjänster på flera språk. Detta material kan enkelt uppdateras och användas efter det här projektet.
- Biblioteket har breddat sitt utbud av informationstjänster genom så kallade infopunkter som har införlivats i bibliotekets Informationscentrum. Verksamheten kommer att fortsätta under bibliotekspersonalens ledning, inklusive en särskild webbplats med information för biblioteksbesökare med invandrabakgrund.
- Informationscentret på Stadsbiblioteket kommer att byggas om så att Infopunkten blir öppnare och mer centralt belägen för besökare.
- Biblioteket har inlett samarbete med Center for Integration of Foreigners, och tillsammans kommer man att fortsätta att erbjuda tjeckiska språkkurser. Denna samarbetsform kan fungera som förebild för andra bibliotek i Tjeckien som har svårt att själva finansiera språkkurser.

- Center for Integration of Foreigners förbereder en workshop för bibliotekspersonal i Prag som arbetar med barn. Syftet med workshopen är att säkerställa väl genomförda barnlektioner även om inte alla i den unga publiken talar tjeckiska. Huvudfokus ligger på hur man får dessa barn att delta i gruppaktiviteter och hur man förklarar grundläggande information om biblioteket för dem. Även lärare är intresserade av den här kursen.
- Biblioteket erbjuder datorkurser som arrangeras av personal vid Prags stadsbibliotek (grundläggande användarkunskap, inget intyg delas ut). Dessa kurser börjar bli populära bland de invandrare som missade läroplanledda datorkurser 2009/2010. Biblioteket har bitt kommunen om hjälp med finansieringen av kurserna, vilket skulle göra det möjligt att hålla vissa kurser enbart för invandrare. Kommunen har ännu inte svarat.
- De nyetablerade kontakterna med de flesta lokala organisationer som arbetar med frågor kring utbildning och integration av invandrare ger biblioteket möjlighet till expertstöd. De erbjuder även en möjlighet för vidare oberoende utveckling av biblioteket efter projektets slut.
- Personalen på Prags stadsbibliotek välkomnade projektet eftersom det hjälpte dem att starta upp viktiga aktiviteter för invandrare. Det gav också bibliotekspersonalen praktisk erfarenhet av att kommunicera med invandrare. Bibliotekets tjänster har blivit mer tillgängliga för invandrare och invandrare har i sin tur upptäckt biblioteket.

För mer information om det lokala projektet, gå till www.mlp.cz/libraries, www.mkc.cz.

Barbora Loudová Stralczynská, Veronika Chruščová

ERFARENHETER FRÅN ESME-PILOTPROJEKTEN: TYSKLAND

Stadtbücherei Frankfurt am Main, består av ett huvudbibliotek för vuxna, ett huvudbibliotek för barn och tonåringar, 4 distriktsbibliotek, 13 stadsdelsbibliotek, en mobil bibliotekstjänst med 2 bussar och närmare 80 professionellt förvaldade skolbibliotek.

Utgångsläge för projektet Libraries for All på Frankfurts stadsbibliotek

I Frankfurt finns det sammanlagt 180 olika nationaliteter, 30 procent av stadens invånare har inte tyskt ursprung. Frankfurts offentliga bibliotekstjänst har därför under lång tid lagt särskilt stor vikt vid bibliotekstjänster för personer med invandrabakgrund. Sedan många år har biblioteken exempelvis mediautbud på främmande språk. Sett ur historiskt perspektiv var dock den viktigaste förutsättningen för projektet Libraries for All Internationella biblioteket som startades på stadsdelsbiblioteket Gallus år 2002.

I nära samarbete med relevanta partnerorganisationer i närområdet – särskilt med Institutet för mångkulturella frågor (Amt für Multikulturelle Angelegenheiten) och Frankfurts vuxenutbildningscentrum (Volkshochschule Frankfurt am Main) – har de svårnåbara målgrupperna med icke-tysktalande invandrare fått bibliotekspresentationer och blivit bekanta med de bibliotekstjänster som är relevanta och specifika för dem, i synnerhet allt som biblioteket erbjuder inom tysk språkinläring.⁵ De tjänster som Internationella biblioteket i Gallus erbjöd, togs med i organiseringen och planeringen av projektet.

⁵ Se Lotz, Birgit (2007): Die Bibliothek als Lernort für Migrantinnen und Migranten – das PC-Lernstudio zur Alphabetisierung im Rahmen der Internationalen Bibliothek. Vortag beim 3. Leipziger Kongress für Information und Bildung. URL: <http://www.opus-bayern.de/bib-info/volltexte/2007/361/>; Lotz Birgit, Silke Schumann (2004): Multikulturelle Bibliotheksarbeit. „Die Internationale Bibliothek“ in der Stadtteilbibliothek Gallus der Stadtbücherei Frankfurt am Main. I: Handbuch KulturManagement, B 4.15, S. 1–29; Lotz, Birgit, Silke Schumann (2004): Neue Ideen aus Queens für Mainhattan. Von New York nach Frankfurt am Main: Die „Internationale Bibliothek“ kommt bei Migranten gut an. In: BuB 56 (2004), 1. S. 30–35. Lotz, Birgit (2002): Die Internationale Bibliothek – von New York nach Frankfurt. Gütersloh : Bertelsmann Stiftung. Ladda ner på: <http://www.bertelsmann-stiftung.de/cps/rde/xchg/SID-0A000F0A-DC96509A/bst/hs.xml/14052.htm?suchrubrik>.

Projektet „Libraries for All“ i Frankfurt: Vem ska delta?

I Frankfurt valdes två stadsdelsbibliotek ut att delta i projektet:

Stadsdelsbiblioteket Gallus (Stadtteilbibliothek Gallus) är verksamt i ett upptagningsområde där över 50 procent av lokalbefolkningen är utländska medborgare eller har invandrabakgrund och personalen har omfattande erfarenhet av och utbildning i mångkulturellt biblioteksarbete (Internationella biblioteket).

Stadsdelsbiblioteket Sindlingen (Stadtteilbibliothek Sindlingen) valdes av två skäl. För det första, genom att starta nya interkulturella bibliotekstjänster i form av ett lokalt mångkulturellt utbildningscentrum (LMEC) på två stadsdelsbibliotek samtidigt kunde man jämföra utvecklingen och mottagandet av ett LMEC under liknande förhållanden, men inom olika ramverk. För det andra, inga organiserade interkulturella tjänster hade erbjudits på det här stadsdelsbiblioteket tidigare. Effekten av de nya interkulturella tjänsterna skulle noga övervakas.

Mångkulturell referensgrupp

Den mångkulturella referensgruppen är projektets innovativa kärna, och dess medlemmar är direkt involverade i projektets behovsbedömning och strukturella organisation.

Det beslutades att båda stadsdelsbiblioteken skulle ha samma mångkulturella referensgrupp, med medlemmar som hade en direkt koppling till något av stadsdelsbibliotekens områden. Det kom att bli fyra medlemmar och en bibliotekarie från varje bibliotek.

När målgrupperna invandrarföräldrar och invandrarfamiljer bestämts, bjöd bibliotekarierna från stadsdelsbiblioteken in personer som var engagerade i närområdet att ingå i referensgruppen. Fyra av medlemmarna har personlig erfarenhet av invandring (turkisk, grekisk och marockansk bakgrund). Den mångkulturella referensgruppen bildades i juni 2009 och träffades vid åtta tillfällen mellan juni 2009 och september 2010.

Behovsbedömning

Ett av Stadtbücherei Frankfurt am Mains uppdrag är att tillhandahålla ett brett utbud av relevant och uppdaterat material och bibliotekstjänster som ger stadens invånare möjlighet att få information som tillgodoser deras personliga, utbildningsmässiga och professionella behov. För att lyckas utföra detta uppdrag krävs det att varje enskilt stadsdelsbibliotek kontinuerligt uppmärksammar och agerar utifrån de behov som invånarna har i respektive stadsdel. Stadsdelsbiblioteken arbetar fortlöpande och i samarbete med andra organisationer i området med att skapa rätt profil för varje enskilt bibliotek.

Behovsbedömningen som utfördes i projektet motsvarade bilden av hur vardagslivet i stadsdelarna ser ut och gav en inblick i bakomliggande orsaker. Alla utkast diskuterades ingående av medlemmarna i den mångkulturella referensgruppen, vilket garanterade att utbildningsexperter och invandrare blev delaktiga i förberedelserna och analysen av behovsbedömningen. Alla kommentarer från referensgruppens medlemmar togs med. Andra informationskällor i behovsbedömningen utgjordes av statistik och konceptplaner från andra stadskontor, kunskap från arbete med lokala utbildningskommittéer samt stadsdelsbibliotekens pilotprojekt före maj 2009.

Karaktäristiskt för de båda stadsdelsbibliotekens upptagningsområden är befolkningens mångkulturella sammansättning. Ungefär 20 procent (stadsdelsbiblioteket Sindlingen) eller, som i stadsdelsbiblioteket Gallus fall, 40 procent av invånarna är utländska medborgare. En tredjedel, respektive en femtedel av invånarna kommer från Turkiet, de övriga från ett stort antal andra länder. Familjernas ekonomiska och sociala situation i de båda stadsdelarna är ofta otrygg. Ungefär hälften av familjerna tar emot bidrag från staten. Förutom skolor och daghemsverksamhet för barn, ges hjälp av en rad olika sociala myndigheter och föreningar i de bägge stadsdelarna. Dessa organisationer arbetar effektivt i nätverk via arbetspaneler så som stadsdelskommittéer (Stadtteilarbeitskreis) och lokala råd som arbetar för att förebygga missbruk/våld (Präventionsrat). Stadsdelsbiblioteken finns representerade i bägge panelerna. Mycket snart blev det tydligt att det i båda stadsdelarna fanns ett behov att hjälpa och stödja föräldrars och familjers kunskaper och färdigheter.

Tre fokusområden framträdde för biblioteken:

-
- Främjande av modersmål
 - Hjälp med att lära sig tyska och främjande av det tyska språket
 - Främjande av mediekunskap och läs- och skrivkunighet

Den mångkulturella referensgruppens arbete

Med dessa fakta i åtanke diskuterade den mångkulturella referensgruppen i detalj de föreslagna „bibliotek för alla“-tjänsterna för stadsdelsbiblioteken i Sindlingen och Gallus. De centrala frågorna rörde följande ämnen:

Skapa tjänsterna: I nära samarbete med referensgruppen beslutades på vilka språk litteratur skulle köpas in till de båda stadsdelsbiblioteken. Referensgruppen diskuterade utbildningskonceptet, som skulle klargöras i projektet, och samlade idéer till exempel om hur föräldrar kan uppmuntras att sprida den kunskap de fått i projektet till andra föräldrar.

Nå målgruppen: Erfarenheten från Internationella biblioteket på stadsdelsbiblioteket Gallus hade tidigare visat att invandrare med låg utbildningsnivå bara kan lockas till biblioteket genom otraditionella tillvägagångssätt. Traditionella metoder som publicitet via flygblad, reklamblad eller nyhetsartiklar är inte särskilt framgångsrika eftersom målgruppen inte lägger märke till dessa. Alla medlemmar i referensgruppen var överens om att nära samarbete med institutioner, grupper och föreningar som redan arbetade med målgruppen var nyckeln till framgång. Det innebar att bibliotekarierna var tvungna att åka ut och presentera sig personligen, lägga fram sina förslag och skapa en förtroendefull relation med institutioner, grupper och föreningar. Under diskussionerna skapade den mångkulturella referensgruppen en lista med kontaktpersoner.

Public relations: Eftersom medlemmarna i referensgruppen själva är involverade i mångkulturellt arbete med familjer eller faktiskt tillhör målgruppen, så tog de med sina egna yrkesmässiga och personliga kontakter in i projektet.

Ur bibliotekspersonalens synvinkel har arbetet med den mångkulturella referensgruppen varit den mest givande erfarenheten i projektet Libraries for All. Det arbetet har gett bekräftelse på den valda metoden och resulterat i en mängd förslag som de berörda bibliotekarierna tveklöst kommer att ha stor nytta av långt efter projektets slut.

Frankfurts bibliotek för alla

Bibliotekets tjänster riktar sig till föräldrar och barn, och syftar till att stimulera samarbetet mellan familjer samt medvetet inkludera familjer med och utan invandrarbakgrund. Framförallt riktar man sig till familjer med låg utbildningsnivå. Kopiering och överlappande tjänster ska undvikas, vilket innebär att bibliotek inte erbjuder evenemang eller tjänster som redan erbjuds av andra institutioner, till exempel dagis, skolor och andra sociala verksamheter och utbildningsanordnare i området. Dessa institutioner ses som partners i vilkas aktiviteter biblioteket kan bidra med sin professionella expertis. Frankfurts bibliotek för alla innehåller följande delar:

Det mångkulturella familjebiblioteket

Biblioteksbestånd

- Handböcker för föräldrar på olika språk (turkiska, arabiska, tyska)
- Bilderböcker och cd-skivor på enskilda språk (turkiska, arabiska, tyska)
- Bilderböcker och cd-skivor på två eller fler språk (olika språk)

Produkter: biblioteksintroduktion och evenemang

- Biblioteksintroduktion för föräldrar
- Genomgång av medieanvändning i familjens vardagsliv (högläsning, tv, datorspel, internet)
- Främjande av läsning på olika språk för föräldrar och barn

Biblioteket erbjuder sig som partner för institutioner, grupper och föreningar som vill ordna mångkulturella evenemang på teman som rör familj och utbildning.

Internationella biblioteket med särskilda samlingar och lokaler

Samlingar och lokaler:

- Multimediautbud för att lära sig tyska språket (nytt i Sindlingen)
- Lär miljö för läs- och skrivträning i Gallus: 6 datorer utrustade med lämplig programvara för att lära sig alfabetet, lära sig tyska och ordbehandling. I lärmiljön ingår även en blandad mediasamling bestående av bilderböcker, undervisningsspel, undervisningsmaterial och läromedel för att öka vuxnas läs- och skrivkunnsighet.

Produkter: biblioteksintroduktioner och evenemang

- En interaktiv presentation av biblioteket med fokus på aktiv delaktighet, skraddarsydd för målgruppen vuxna med liten kunskap i tyska (nytt i Sindlingen).
- Särskilda introduktioner till hur man använder datorer och särskilda dataprogram med kurser i läs- och skrivträning och tyska språket.

Både introduktionen till biblioteket och datorprogrammen, samt genomgången av medieanvändning i familjens vardagsliv berikas genom användning av visuellt material och uppmuntrar till aktiv delaktighet. Ett viktigt utbildningsverktyg och på samma gång en lekfull beståndsdel är den „magiska kuben“, en uppblåsbar plastkub med genomskinliga plastfickor på alla sidor. Fickorna kan fyllas med bilder eller fotografier som biblioteken enkelt skapar själva med hjälp av en digitalkamera och färgskrivare.

Det läsrämjande materialet är skraddarsytt för två- till femåringar och deras föräldrar. Vanligtvis består evenemanget av en presentationsritual följt av högläsning ur en vald bok, en kreativ eller lekfull lek med koppling till boken och en ritual som avslutar evenemanget. På så sätt kan barn och föräldrar uppleva hur roligt det är att läsa en bok högt – ibland till och med på flera språk, att diskutera den, leka och skapa med idéerna i boken⁶.

Erfarenheter

Under projektet har båda stadsdelsbiblioteken arbetat på lokal nivå tillsammans med över 25 institutioner eller grupper. Endast vid några enstaka tillfällen kom man överens om att ordna ett eller flera evenemang tillsammans. Oftast var det snarare så att de enskilda biblioteken erbjöd sina tjänster till andra institutioner eller grupper, som sedan till exempel bokade en introduktion till biblioteket eller en mångkulturell sagostund. Det inträffade ofta att enskilda institutioner efterfrågade bibliotekets tjänster upprepade gånger, vilket gjorde att ett nära samarbete utvecklades över tid – som till exempel med Volkshochschule Frankfurt am Main (Frankfurts vuxenutbildningscentrum), Eltern-Kind-Treff Gallus (föräldra-barngruppen i Gallus), med Kinderschutzbund (Barnskyddsbyrån) och Internationale Krabbelkreis (internationella kryppgruppen) i Sindlingen.

Strategin att ta kontakt med samarbetspartners och institutioner i syfte att nå målgruppen har visat sig vara framgångsrik. Bibliotekspersonal lämnar biblioteket för att erbjuda sina produkter utanför biblioteket, vilket ger grupper och individer möjlighet att träffa bibliotekarier i sin egen miljö innan de möter bibliotekets ökanda miljö. Under inga omständigheter konkurrerar biblioteket med någon, tvärtom bidrar de särskilda bibliotekstjänsterna till att både berika och förstärka den aktuella institutionens verksamhet. Innehållet på möten och evenemang kommer man överens om med kontaktpersonen för varje enskilt fall. Normalt garanterar denna policy minst 5 till 15 deltagare per evenemang.

Under projekttiden, mellan oktober 2008 och slutet på juni 2010, har totalt 89 evenemang ägt rum, inklusive biblioteksintroduktioner, läsrämjande aktiviteter etc. 51 av dessa evenemang, med över 550 deltagare, ägde rum under de nio månader som följde efter den officiella presentationen av projektet i november 2009.

Sammanfattningsvis kan man säga att projektets mål har uppnåtts på lokal nivå och att återkopplingen från både samarbetspartners och målgruppen var extremt positiv. Resultatet från en utvärdering⁷, som gjordes under de sista veckorna, ger en utmärkt grund för att, även efter projektets slut, fortsätta att utveckla den framgångsrikt inslagna vägen.

⁶ Mer detaljerad information finns på webbplatsen www.librariesforall.eu.

⁷ Se den regionala rapporten från Frankfurts stadsbibliotek, tillgänglig på webbplatsen www.librariesforall.eu.

Publicitet och kunskapsöverföring

Andra bibliotek och kommuner har fått information genom rapporter och projektpresentationer, till exempel under den tyska bibliotekskonferensen i Leipzig⁹. De workshops som har hållits på både stadsdelsbiblioteket i Gallus som Sindlingen har visat sig vara ett av de viktigaste sätten att överföra kunskap. Den första workshopen „Nytt tillvägagångssätt: Mångkulturella tjänster för familjer“ hölls i november 2009, den andra i juni 2010 i samarbete med „Hessische Fachstelle für öffentliche Bibliotheken“, ett specialistkontor som arbetar med att ge stöd åt bibliotek i små kommuner i Hesse. Det gjorde det möjligt att systematiskt överföra kunskap till andra kommuner, både inom regionen och utanför.

Lördagen den 28 november 2009 hölls ett öppningsevenemang i stadsdelsbiblioteken Sindlingen. Det inleddes med en presskonferens, där även en av medlemmarna i den mångkulturella referensgruppen deltog. Det resulterade i två positiva artiklar i lokala dagstidningar. Över 70 personer närvarade, huvudsakligen föräldrar och barn.

Under evenemanget presenterades de nya samlingarna: böcker på turkiska och arabiska för barn och föräldrar, flerspråkiga barnböcker och böcker för personer som lär sig tyska som andraspråk. På programmet stod även bibliotekvisningar för föräldrar och högläsning av två av de nyinköpta barnböckerna på tyska och turkiska. En internationell matbuffé och turkisk Karagöz-teater var andra höjdpunkter under eftermiddagen. En mycket viktig anledning till att eftermiddagen blev så lyckad var samarbetet med en av medlemmarna i den mångkulturella referensgruppen. Hon ordnade matbuffén och bjöd in sin grupp med turkiska mödrar till biblioteket. Många av dem hade aldrig besökt biblioteket tidigare.

Slutsatser och framtidsperspektiv

Projektet Libraries for All har visat sig vara mycket stimulerande för det mångkulturella arbetet på stadsdelsbiblioteken i Gallus och Sindlingen. Arbetet i projektet har på många sätt visat sig vara en god investering för kontinuiteten och varaktigheten på lokal nivå.

- Tjänsternas fortsättning: Tjänsterna som utvecklades i projektet kommer att fortsätta erbjudas på båda biblioteken och utbildningskonceptet kommer att finnas kvar.
- Idéutveckling: De förslag från den mångkulturella referensgruppen som inte kunde förverkligas under projektets gång kommer att ges högsta prioritet i framtiden.
- Fortsatt samarbete i den mångkulturella referensgruppen övervägs, möjligen i en något annorlunda form.
- Nätverk: De lokala kontakter som knöts i projektet kommer att bevaras och nya kommer att skapas. Redan nu planeras nya evenemang med lokala partnerorganisationer efter projektets slut.
- Kunskapsöverföring: Projektansvariga kommer att fortsätta att sprida erfarenheter och kunskaper, till exempel genom att svara på frågor från andra yrkesverksamma i branschen och genom att hålla föredrag. Ytterligare kunskapsöverföring inom Stadtbücherei Frankfurt am Main planeras.

Vera Dopichaj, Birgit Lotz, Silke Schumann

⁹ Se Lotz, Birgit, Schumann, Silke (2010): Libraries for All - Ein EU-Projekt unter Beteiligung der Stadtbücherei Frankfurt am Main. URL: <http://www.opus-bayern.de/bib-info/volltexte/2010/842/>; Schumann, Silke: Frankfurt am Main punktet mit EU-Projekt. Interkulturelle Familienangebote der Stadtbücherei im Rahmen von „Libraries for All“. In: BuB 62 (2010), Heft 6, S. 445-447.

ERFARENHETER FRÅN ESME-PILOTPROJEKTEN: SVERIGE

Utgångsläge för projektet Libraries for All på Biskopsgårdens bibliotek

Biskopsgårdens bibliotek är ett av Göteborgs 25 folkbibliotek. Biblioteket ligger i Biskopsgården, en traditionell arbetarstadsdel rik på språklig och kulturell mångfald där hälften av de 25 000 invånarna har internationell bakgrund.

Biblioteket spelar en viktig roll som mötesplats och centrum för livslångt lärande i stadsdelen. Bibliotekspersonalen är van vid att möta människor med olika språklig och kulturell bakgrund i sitt dagliga arbete och har ett mycket gott rykte i stadsdelen. Två av bibliotekets anställda är invandrare, däribland enhetschefen som kom till Sverige som flykting i början av 90-talet. Biblioteket samarbetar med stadsdelens förskolor, grundskolor, vuxenutbildningsanordnare liksom andra institutioner och enskilda organisationer. Området är rikt på språkliga och kulturella resurser och många boende uppskattar den internationella mixen i stadsdelen, men det finns också problem som behöver lösas, framför allt arbetslösheten bland ungdomar och invandrare och bostadsbristen. Biblioteket är en viktig lokal arena som strävar efter att möta både barn, unga och vuxnas behov i stadsdelen.

Val av svenskt pilotbibliotek

Biskopsgårdens bibliotek utsågs till svenskt pilotbibliotek våren 2009. De främsta anledningarna var den intressanta befolkningssammansättningen i området, det stora antalet biblioteksbesökare med utländsk bakgrund samt bibliotekspersonalens och stadsdelsförvaltningens intresse för projektet. Projektets syfte att främja utvecklingen av mångspråkiga och mångkulturella bibliotekstjänster låg helt i linje med bibliotekets policy och syften, och bibliotekspersonalen har lång erfarenhet av att erbjuda bibliotekstjänster till boende med både majoritets- och minoritetsbakgrund. Personalen välkomnade idén att bilda en mångkulturell referensgrupp med boende i stadsdelen för att främja både befintliga bibliotekstjänster och utveckla nya tjänster, aktiviteter och program riktade till både invandrare och svenskar.

Biskopsgårdens bibliotek – Korta fakta

25 500 invånare i stadsdelen

62 procent av invånarna är födda i Sverige, 38 procent är utrikes födda

10 procent av invånarna är födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar

Det finns ca 70 nationaliteter i stadsdelen

Till de största språken i stadsdelen hör svenska, finska, turkiska, bosniska/kroatiska/serbiska, persiska, arabiska, kurdiska och somaliska

Antal biblioteksbesökare per år: 162 000 (2008), 185 000 (2009)

Medialån per år: 93 000 (2008), 98 000 (2009)

Personal: 7.75 heltidstjänster fördelade på sex bibliotekarier och tre biblioteksassistenter

Två av de anställda är invandrare

Språk som talas av personalen: svenska, engelska, bosniska/kroatiska/serbiska, persiska

Öppet: Måndag-lördag, 48 timmar per vecka (34 timmar sommartid, lördagar stängt)

Mångkulturell referensgrupp

Biblioteket bjöd in åtta boende i stadsdelen, tre bibliotekarier samt Immigrant-institutets projektsamordnare till den mångkulturella referensgruppen. Samtliga boende som bjöds in är aktiva biblioteksanvändare. De tillhör de största språkgrupperna i stadsdelen och alla bor och/eller arbetar i Biskopsgården. Deras yrkes- och utbildningsbakgrund är främst inom utbildningsområdet, från förskola till vuxenutbildning, och några har erfarenhet av eget företagande och industriarbete. Flera av medlemmarna är aktiva i invandrarorganisationer, närradion och andra ideella organisationer och har tillgång till värdefulla nätverk för att nå ut till nya målgrupper. Könsfördelningen i referensgruppen är balanserad och åldersfördelningen varierar från 20 till 70 år. Den främsta anledningen till att referensgruppsmedlemmarnas engagemang är viljan att bidra till lokalsamhället. Ersättningen som de erhåller är endast symbolisk.

Referensgruppen har träffats åtta gånger mellan juni 2009 och september 2010 för att bedöma lokala behov, diskutera, planera och utveckla biblioteket och dess utbud av media, tjänster, aktiviteter och program och fungera som länk mellan biblioteket och invånarna i stadsdelen. Det har varit ett intensivt och givande samarbete som kommer att fortsätta efter projektets slut.

Behovsbedömning

Den lokala behovsbedömningen genomfördes under våren och hösten 2009. På referensgruppens möten diskuterades personalens erfarenheter från det dagliga arbetet som kompletterades med biskopsgårdsbornas erfarenhet och kunskap om målgrupperna. Intervjuer med bibliotekspersonal, biblioteksanvändare och lokala nyckelpersoner genomfördes också och vi studerade tidigare biblioteksstudier och rapporter, nyligen genomförda behovsbedömningar från tre invånargrupper i Biskopsgården, och befolkningsstatistik över stadsdelen. En enkätundersökning genomfördes också där 100 biskopsgårdsbor (50 med svensk bakgrund och 50 med annan bakgrund) bland annat ombads tala om vilka tjänster de använder på biblioteket samt föreslå förbättringar. Enkäten visade att biblioteket och dess tjänster är mycket uppskattade och att biblioteket spelar en viktig roll som mötesplats och informationscentrum, vilket också bekräftas av det höga antalet besökare. Utlåningen av böcker, filmer, musik, tidningar och tidskrifter på flera språk används i hög utsträckning. Prioriterade områden utifrån behovsbedömningen handlar främst om att vidareutveckla biblioteket som interkulturell mötesplats och forum för livslångt lärande, förbättra den fysiska miljön och nå ut till målgrupperna:

Fokusområden:

- Utveckla biblioteket som forum för språkinläring
- Överbrygga den digitala klyftan
- Utveckla biblioteket som interkulturell mötesplats och erbjuda kulturella aktiviteter för barn, unga, vuxna och familjer
- Förbättra biblioteksmiljön (skyltning, "mysfaktor")
- Förbättra information och marknadsföring

Den mångkulturella referensgruppens arbete

De prioriterade områdena diskuterades på referensgruppens möten och ledde till en mängd förslag på förbättringar. Under hösten 2009 och våren 2010 planerades och genomfördes många nya aktiviteter och program med hjälp av referensgruppens medlemmar. Via sina nätverk bidrog de också till att marknadsföra både permanenta och nya bibliotekstjänster och program, och fungerade som lokala ambassadörer för biblioteket, som länkar till invånarna i stadsdelen. Några bidrog också med värdefulla översättningsinsatser av informationsmaterial till sina modersmål.

Tjänster och aktiviteter på Biskopsgårdens bibliotek för alla

Referensgruppsarbetet ledde till att biblioteket öppnades upp för ett stort utbud av nya aktiviteter och program. Media på flera språk köptes in, informationsmaterial utvecklades på flera språk och nya skyltar beställdes och installerades. Nedan följer en lista över både ordinarie tjänster och nya som har testats under projektiden. Några av dem beskrivs utförligare i avsnittet 8. Utvärdering. För mer information hänvisar vi läsaren till den svenska regionala rapporten på projektets hemsida.

Biskopsgårdens bibliotek tillhandahåller följande ordinarie tjänster och aktiviteter

(Alla angivna tjänster utom fax, utskrift, kopiering är kostnadsfria för biblioteksbesökarna)

- Media på 23 språk. Tidningar och tidskrifter på tio språk finns tillgängliga i bibliotekets café
- Boken kommer – hemleverans för äldre och personer med funktionsnedsättning
- Biblioteksvisningar på begäran
- 18 publika datorer + en för katalogsökning
- Scanners, skrivare, fax och kopiator
- Vuxna i Lärande - VIDARE lärmiljö
- Datorkurser för nybörjare
- Läxhjälp
- Språkcafé på svenska
- Rådgivning
- Sagostund för barn på svenska (15 per år) och barnteater (16-24 föreställningar per år)
- Månadens konstnär – konstutställningar med lokala konstnärer i bibliotekets Konsthörna
- Hantverksdag – utställning och försäljning av lokalt hantverk (en dag per år)
- Bokcafékvällar (ca 10 per år) och läsecirkel (en gång per månad)

- Författarbesök (antalet beror på bibliotekets budget)
- Möt din lokala politiker (en gång per månad)
- Förslagslådor – en för biblioteket, en för stadsdelsförvaltningen

Nya aktiviteter och program i Libraries for All 2009-2010 – också utan kostnad för biblioteksbesökarna

- Språkcafé på engelska (varje vecka juli 2009-september 2010)
- Språkcafé på kurdiska (varje vecka juli 2009-mars 2010)
- Stickcafé (februari 2010) och stickutställning (två veckor i april 2010)
- Datorkurser för kvinnor (november 2009-februari 2010)
- Datorkurser på engelska, persiska och turkiska (februari 2010)
- Tvåspråkiga sagostunder/dramatisering i samarbete med förskolor (mars-maj 2010)
- Barnteater på lördagar (två gånger)
- Familjelördag med workshops och uppträdanden (17 april 2010)
- Filmklubb för ungdomar (sedan november 2009)
- Workshops/kortkurser för ungdomar under skolloven (teckning, animation, egna smycken, origami etc. sedan oktober 2009)
- Författarbesök av kända författare med erfarenhet av migration (5 besök 2009-2010)
- Världsfilmkvällar (månatligen februari -maj 2010)
- Föredrag på olika teman: Indien, Starta eget, Mat & motion, Språk och identitet mm
- Brandsäkerhetsinformation (två kvällar)
- Frågesport – Vinn en bok! (vid speciella tillfällen)

Utökat mediebestånd

- Lexikon på olika språk, inklusive referensexemplar
- Svenska språkinlärningsmaterial
- Vardagslivets handböcker på olika språk, inkl. barnuppfostran, hälsa, matlagning, körkortsteori
- Ljudböcker och lättlästa böcker på svenska (LL)
- Skönlitteratur på olika språk

Förbättrad information

- Nytt skyltsystem med skyltar på originalspråk för böcker på andra språk än svenska
- Förbättrad skyltning
- Översättning av relevant material (t.ex. biblioteksprogram, scannerinstruktioner)
- Utökat kotaktarbete: Besök hos lokala föreningar, förskolor, sommarläger för ungdomar, frisörer, deltagande på månatliga folkhälsofrukostmöten öppna för alla anställda och boende i stadsdelen, deltagande på Biskopsgårdens dag, Biskopsgårdens internationella vintermarknad, Hantverksdagen

- Inbjudan till journalister vid särskilda program
- Användning av närradion, webbkalendrar, mejlinglistor, affischer, flygblad etc.

Praktikanter med invandrarbakgrund

Projektet har också gett flera praktikanter med invandrarbakgrund möjlighet att bidra till bibliotekets utveckling. Flera unga boende, biblioteksstudenter och internationella mastersstudenter i interkulturell kommunikation har på så vis bidragit med sina kunskaper, färdigheter och nätverk, och också fungerat som positiva förebilder för unga biblioteksanvändare.

Lokala erfarenheter

Referensgruppsarbetet har varit värdefullt för både biblioteket och de boende. För biblioteket har den mångkulturella referensgruppen erbjudit ett värdefullt forum för kommunikation med boende i området. Personalen har fått återkoppling och förslag på hur man kan vidareutveckla biblioteket och dess service. De boende har bidragit med sina erfarenheter, språk och kulturella kunskaper och färdigheter, och många av förslagen som har framförts har genomförts medan andra är på väg att genomföras.

Bibliotekspersonalen och ledningen har visat stor öppenhet och engagemang för fortsatt mångkulturell och mångspråkig biblioteksutveckling tillsammans med de boende. Personalens välkomnande attityd, deras villighet att lyssna, diskutera och sätta nya idéer i verket har varit viktiga framgångsfaktorer. De tolv referensgruppsmedlemmar som har intervjuats önskar alla fortsätta referensgruppsarbetet. Men fyra möten per termin tyckte de var i mesta laget.

Flera av bibliotekstjänsterna har startat som experiment, där biblioteket erbjudit lokala föreningar möjlighet att hålla i aktiviteter under en viss tid för att sedan utvärdera dem tillsammans och besluta om man ska fortsätta eller inte. Flera av tjänsterna har permanentats, till exempel läxhjälpen som ges tillsammans med frivilliga från Röda Korsets Ungdomsförbund och Medborgarskolan, och det svenska språkcaféet i samarbete med Svenska kyrkan, och flera har blivit återkommande programpunkter, såsom brandsäkerhetsinformationskvällarna med den regionala räddningstjänsten och Världsfilmvisningarna i samarbete med nio organisationer. I september 2010 beslutar biblioteket vilka av de nya aktiviteterna som kommer att bli återkommande erbjudanden.

Sedan projektsamarbetet inleddes på biblioteket i maj 2009 har antalet öppna aktiviteter mer än fördubblats sedan föregående år. I februari 2010 erbjuds 60 öppna aktiviteter, jämfört med 23 föregående år. Några av aktiviteterna planerades långt i förväg, medan andra organiserades på kort varsel. För biblioteksbesökarna har det breda utbudet av aktiviteter och tjänster varit positivt och nyttigt. På referensgruppsmötena berättade flera deltagare att de hört folk säga "Det är så mycket som händer på biblioteket nuförtiden!" Den positiva återkopplingen var förstås glädjande för bibliotekspersonalen, men antalet aktiviteter som genomfördes våren 2010 var extremt högt och nackdelen med så många aktiviteter var att vi inte hann förankra projektet i hela personalgruppen.

Aktivitetserna och programmen har lockat många besökare. Författarbesöken drog över 300 besökare, de tvåspråkiga sagostunderna besöktes av ca 260 barn och 70 vuxna, 400 personer kom på Familjelördagen (jämfört med 200 besökare en vanlig lördag), 60 personer deltog på världsfilmkvällarna, osv. Jämfört med 2008 har antalet besökare ökat med 14 procent (N=185 000) och antalet utlån har ökat med 5 procent (N= 98 000).

Utvärdering

Tjänsterna och aktiviteterna har enligt utvärderingsresultaten fått ett positivt mottagande:

Utveckla biblioteket som forum för språkinläring

Språkcaféer

Biblioteket har erbjudit kostnadsfria informella språkcaféer (drop-in) varje vecka i bibliotekets café tre gånger i veckan på tre olika språk. Det svenska språkcaféet har löpt kontinuerligt en längre tid, och det engelska språkcaféet drog igång en gång i veckan i juli 2009. Det kurdiska språkcaféet erbjuds en gång i veckan under nio månader. Språkcaféerna är ett bra komplement till den formella språkundervisningen. Det är ett enkelt format i en avslappnad miljö. Ämnena som diskuteras beror på ledarnas och deltagarnas intressen. Det svenska språkcaféet ger nyanlända en chans att träna på att prata det nya språket under avslappnade former över en kopp kaffe eller te ca 1,5 timme i veckan (engelska och kurdiska 1 timme, men ofta förlängt). Svenskar är välkomna men förutom ledarna är det få svenskar som deltar.

Utvärderingarna som gjordes med 20 språkcaféedeltagare (9 Svenska språkcaféet, 8 engelska, 3 kurdiska) visar att språkcaféerna är uppskattade. Deltagarna i alla tre språkcaféer uppger två huvudanledningar till att de deltar: för att öva sig i det nya språket och för att umgås och få nya vänner. Den uppfattningen delar även ledarna, som också lagt märke till att deltagarna gärna vill veta mer om olika aspekter i det nya samhället och vardagslivet, och ställer frågor om olika ämnen, allt från svensk sjukvård, föräldramöten i skolan till personliga semesterplaner.

Det svenska språkcaféet organiseras av studiebibliotekarien i samarbete med diakonen från Svenska kyrkan. Deltagarna är väldigt motiverade att lära sig det nya språket. Det svenska språkcaféet lockar främst nyanlända, medan det engelska språkcaféet besöks av både nyanlända, som är bra på engelska men inte ännu lärt sig svenska, och av väletablerade invandrare som behärskar svenska och vill förbättra sin engelska, med sikte på högre studier eller resor. Det kurdiska språkcaféet lockade tre personer som var intresserade av att lära sig kurdiska för att umgås med kurdiska vänner eller släktingar. Särskilda program har anordnats i samarbete med språkcaféerna. Det mest uppskattade programmet var brandsäkerhetsinformationen i samarbete med brandförsvaret. "Mycket lärorikt och användbart" tyckte samtliga deltagare. "Brandinformationskvällar kommer vi att ha varje termin framöver", säger studiebibliotekarien.

Deltagarna i det svenska språkcaféet har framför allt två förslag på förbättringar: att språkcaféet utökas till två tillfällen per vecka och att fler svenskar ska delta. Sistnämnda kan man kanske lösa genom att bjuda in några svenskar personligen.

Sagostunder

Barnbibliotekarien anordnar årligen cirka 15 sagostunder på svenska. De är populära programpunkter för barn mellan tre och fem år. Som komplement organiserade vi en serie kombinerade sagostunder och dramatiseringar av den norska folksagan Bockarna Bruse på åtta språk under våren i samarbete med förskolepedagoger och barn från lokala förskolor och enskilda organisationer. Idén till samarbetet kom från den kurdiska referensgruppsmedlemmen, som är förskolepedagog på en förskola i Biskopsgården där man har startat ett lokalt språkprojekt för att aktivt främja barnens tvåspråkiga utveckling. Sagoberättarna bestod av personal från två lokala förskolor, Immigrant-institutet och boende i stadsdelen. Förskolebarn ställde upp som skådespelare utklädda till getter och troll. Inbjudan till sagostunderna riktades till stadsdelens förskolor, dagbarnvårdare och föräldrar som önskade gå på tvåspråkiga sagostunder med barn i åldern tre till fem år.

Tanken med sagostunderna var att ta till vara den mångspråkiga personalens språkkunskaper, att visa upp en liten del av de språkliga resurser som finns i stadsdelen, att stödja barnens tvåspråkiga utveckling och samtidigt ge dem möjlighet att träffa andra barn som talar samma modersmål. Efter de tvåspråkiga sagostunderna inbjöds vuxna och barn att besöka biblioteket och ta del av barnlitteraturen på olika språk och se en utställning av förskolornas pedagogiska material i språkprojektet.

Totalt deltog 263 barn och 69 vuxna. Av de 21 personer som deltog i den webbaserade utvärderingen som skickades ut till de inbjudna förskolorna tyckte 13 att de tvåspråkiga sagostunderna var mycket bra och 8 att de var bra. Alla ansåg att tvåspråkiga sagostunder är en bra idé rent generellt. Samtliga önskade delta på fler tvåspråkiga sagostunder med barnen framöver och tio av de svarande anmälde sig som sagoberättare framöver på åtta språk. Deltagarnas svar tydde på att barnen uppskattat sagostunderna och känt glädje och stolthet när de fått höra sagan på sitt modersmål. Flera respondenter påpekade att det är bra för modersmålsutvecklingen att få höra sagan på sitt modersmål och att det även hjälper barnen att bättre förstå sagan på andraspråket. En av de svenska förskollärarna är övertygad om att möjligheten för barnen att få höra både svenska och sitt modersmål/ett annat språk kommer att stimulera barnens intresse för språk i allmänhet och för varandras språk i synnerhet. Hon understryker även vikten av att förskolor tar aktiv del i samhället och använder biblioteket som interkulturell mötesplats. "Genom att ha dessa sagostunder visar vi på att det inte behöver kosta mycket eller vara så proffsigt för att barnen ska bli engagerade. Vi hoppas inspirera barn och pedagoger i Biskopsgården till att jobba med språk, drama och skapande."

Överbrygga den digitala klyftan

Datorkurs för kvinnor

Datorkursen för kvinnor utvärderades med positivt resultat. Tio av de tolv deltagarna hade bott i Sverige i mer än 20 år, och de flesta var äldre än 50 år. Deras modersmål var svenska, slovenska, spanska, tigrinja och kurdiska. Eftersom de bott så länge i Sverige utgjorde språket inget problem. Utvärderingsresultaten visar att deltagare som fullföljt kursen lärt sig mycket och haft stor nytta av kursen. Alla var nöjda med kursinnehållet (mus och tangentbord, ordbehandling, Internet, e-post), och att de också uppskattat studiebibliotekariens undervisning och engagemang. Fem deltagare ansåg att det var viktigt att kursen riktades enbart till kvinnor, medan det saknade betydelse för sju av deltagarna. Däremot tyckte alla att det var viktigt att kursen var kostnadsfri. Utvärderaren påpekar att det är förstäligt med tanke på att flera av deltagarna är pensionärer eller låginkomsttagare. Hon understryker också att det finns ett stort behov av och intresse för datorkurser för nybörjare på biblioteket för att överbrygga den digitala klyftan.

Datorkurser på andra språk

Under sex veckor våren 2010 erbjöd tre mastersstudenter datorkurser på engelska, persiska och turkiska på biblioteket. Trots alla försök till marknadsföring dök endast en turkisktalande deltagare upp på kursens sista dag. Antingen var vår marknadsföring otillräcklig eller så är behovet av datorkurser lågt på andra språk än svenska. Efter diskussioner med bibliotekspersonal verkar det sista nämnda vara den erfarenhet som delas av andra bibliotek i Göteborg, förutom ett större intresse för datorkurser på arabiska. En annan tänkbar förklaring är att det tar tid att etablera nya tjänster.

Öppna upp biblioteket som interkulturell mötesplats genom att erbjuda kulturaktiviteter för barn, unga, vuxna och familjer

Aktiviteter för barn och tonåringar under skolloven

Flera uppskattade aktiviteter har erbjudits på biblioteket under skolloven: tre dagars teckningskurs i oktober 2009, två dagars lär dig teckna manga kurs i februari 2010 och en tvådagars animationskurs i april 2010. Aktiviteterna har uppskattats och kommer att fortsätta. Hösten 2009 startade biblioteket en filmklubb för ungdomar som också kommer att fortsätta visa populära filmer under skolloven.

Barnteater

Biskopsgårdens bibliotek anordnar regelbundet barnteaterföreläsningar. De brukar äga rum på vardagar och besöks av stadsdelens förskolor. Inom projektets ram har biblioteket även erbjudit barnteaterföreläsningar på lördagar, vilket har uppskattats av föräldrar som då kunnat närvara. I april 2010 arrangerade biblioteket en Familjelördag – en dag med barnteater, kreativa workshops för barn, världsmusik och dansuppvisningar för hela familjen.

Författarbesök

Biblioteket har också anordnat en serie författarkvällar till vilka kända författare i Sverige bjudits in, såsom Theodor Kallifatides, Zack O'Yeah, Renzo Aneröd, Douglas Foley och Susanna Alakoski. De flesta av författarna har invandrabakgrund och skriver om interkulturella ämnen. Författarbesöken har blivit mycket väl mottagna av bibliotekets besökare. Träffarna med Douglas Foley, till exempel, en av mycket få ungdomsförfattare i Sverige som har valt att ha tonåringar med invandrabakgrund i svenska förorter som huvudpersoner i sina romaner, var mycket inspirerande för många av de hundratalet tonåringar i Biskopsgården som deltog.

Världsfilm

Kvällarna med världsfilmvisningar har också uppskattats och kommer att fortsätta. De fyra filmer som visats har alla varit mycket olika sinsemellan: den iranska halvdokumentären "Kvinnor offside", den svensk-arabiska halvdokumentären "Lite för mitt hjärta, lite för min Gud", den ryska spelfilmen "Moskva tror inte på tårar" och den thailändska spelfilmen "Legenden om Suriyothai". Besökarna inbjöds att stanna kvar efter filmen för samtal enligt metoden Tala film – tala iv som utvecklats av Svenska kyrkan i samarbete med vuxenutbildningsorganisationen Sensus. Alla deltagare uppgav att de skulle vilja komma tillbaka och se fler filmer i framtiden.

Hantverk

Hantverk är populärt världen över och den årliga Hantverksdagen som organiseras på biblioteket och intilliggande Folkets Hus i oktober-november erbjuder stora möjligheter till kulturmöten. Dagen organiseras i samarbete med stadsdelens kulturgrupp, lokala föreningar och hantverkare, både professionella och amatörer. Under Hantverksdagen delas även Biskopsgårdens kulturpris ut. I februari 2010 höll en av praktikanterna i ett stickcafé under några veckor i bibliotekets café och i mars 2010 anordnades en utställning med biskopsgårdsbornas favoritstickningar i Konsthörnan. Under hela utställningen fanns stickexperter från Friluftsrådet i Biskopsgården på plats och lärde ut stickning till huggade biblioteksbesökare. Till bibliotekspersonalens glädje upphörde tidigare problem med störliga ungdomar helt under de två veckorna. Ungdomarna trivdes med den mångkulturella kvinnogrupp som satt och stickade i Konsthörnan och fick lugnet att lägga sig över hela biblioteket.

Publicitet och kunskapsförmedling

Samarbete med interkulturella kompetensutvecklingsprojekt och nätverk

Personalen på Biskopsgårdens bibliotek och Immigrant-institutet har spridit information om projektresultaten via flera regionala systerprojekt och nätverk. En viktig informationskanal är det Europeiska Socialfondsprojektet "Det mångspråkiga biblioteket – utveckling av interkulturella mötesplatser"⁹ (2009-2011) som ger fortbildningskurser för interkulturell kompetensutveckling av bibliotekspersonal och dess ledning. Projektet leds av Regionbiblioteket Kultur i Väst och omfattar över trettio folkbibliotek i Västra Götaland, flera ideella organisationer, kultur- och utbildningsorganisationer och institutioner.

Andra värdefulla projekt för överföring av kunskap och goda lärande exempel är det europeiska Grundtvig partnerskapsprojektet Creative Approaches to Intercultural Competence (CAIC), projektet Vuxna i Lärande (se faktarutan nedan) och den mångspråkiga biblioteksgruppen i Göteborg.

Åtta folkbibliotek i Göteborg är med i projektet Vuxna i Lärande.

De använder lärmiljön VIDARE och erbjuder vuxna deltagare datorer, grundläggande datorkurser, läxhjälp, rådgivning, språkcafé och språkinlärningsmaterial.

Studiebibliotekarien arbetar ca tio timmar per vecka i ViL-projektet med kurser och personlig rådgivning för vuxna. I arbetet ingår också kontakt med vuxenutbildningsorganisationer, i synnerhet sfi (svenska för invandrare). Projektet anordnar tio studiebibliotekariemöten per år samt två Studieforum per termin som är öppna för all bibliotekspersonal i Västra Götaland. Exempel på teman för Studieforum: Samarbete, Mångfald, och Den digitala klyftan.

Projektledare: Anna Hallberg anna.hallberg@kortedala.goteborg.se

Seminarier och workshops för bibliotekspersonal och annan interkulturellt yrkesverksamma

14 oktober 2009 organiserade vi ett interkulturellt frukostmöte på biblioteket för interkulturellt yrkesverksamma, där vi presenterade aktuella projekt och höll en workshop för bibliotekspersonal på temat "Användarperspektiv" med fokus på invandrades behov av media, uppställning, skyltning, och användbar information för invandrare.

27 november 2009 presenterade vi biblioteket som interkulturell mötesplats of forum för livslångt lärande på NIC-konferensen om Interkulturell kommunikation tillsammans med projektets praktikanter.

⁹ Project website: <http://www.bibli.vgregion.se/sv/Regionbibliotek/Konsulenterna/Projekt/Det-mangsprakiga-biblioteket--utveckling-av-interkulturella-motesplatser/>

21 april 2010 anordnade vi ett seminarium på Immigrant-institutet tillsammans med Det mångspråkiga bibliotekets expertkurs. Där presenterades Immigrant-institutets aktiviteter, bibliotek, arkiv och utställningar. En av deltagarna i den mångkulturella referensgruppen på Biskopsgårdens bibliotek presenterade närradion som ett sätt att marknadsföra bibliotekstjänster till invandrare. Projektuppdateringar, presentation av det svenska nätforumet för mångspråkiga bibliotek¹⁰ och planer för framtiden diskuterades också.

Slutsatser och framtidsplaner

Projektet Libraries for All-ESME är inriktat mot invandrades behov och syftar till att utveckla biblioteket som interkulturell mötesplats och forum för livslångt lärande. Ett stort antal nya tjänster och programpunkter har erbjudits på Biskopsgårdens bibliotek under projektets gång. Genom att öppna upp biblioteket för samarbete med boende i referensgruppen, lokala organisationer och praktikanter har många boende inkluderats i bibliotekets arbete och man har kunnat nå nya målgrupper. Samarbetet mellan boende och biblioteket i referensgruppen har varit framgångsrikt och kommer att fortsätta efter projektets slut. Det finns ytterligare ett bibliotek i Göteborg som har en referensgrupp som varit aktiv i flera år, nämligen Hjällbo bibliotek i nordöstra Göteborg. På önskelistan i Biskopsgården står ett besök till den gruppen, liksom till andra bibliotek och organisationer för ytterligare inspiration.

Vi hoppas kunna inspirera fler bibliotek att skapa mångkulturella referensgrupper och utveckla biblioteket tillsammans med boende. De närmaste framtidsplanerna (augusti-november 2010) omfattar därför artiklar och posterpresentation på IFLA 2010 i Göteborg och IFLA:s satellitmöte i Köpenhamn, seminarium och projektpresentation på Bok & Bibliotek 2010 samt presentationer på flera inspirationsdagar i Västsverige, alla riktade till bibliotekspersonal och andra intresserade institutioner och föreningar.

För mer information om det svenska pilotprojektet:

Olivera Djudja, enhetschef, Biskopsgårdens bibliotek

E-post: olivera.djudja@biskopsgarden.goteborg.se

Bibliotekets webbplats: <http://www.goteborg.se/wps/portal/biskopsgardensbibliotek>

Randi Myhre, regional projektsamordnare, Immigrant-institutet

E-post: randi.myhre@immi.se

Immigrant-institutet, E-post: migrant@immi.se

Webbplatser: www.immi.se eller www.librariesforall.eu

Randi Myhre

¹⁰ <<http://mangsprak.ning.com/>>

CHECKLISTA – STEG FÖR STEG

I de föregående kapitlen har vi granskat några enskilda erfarenheter av projektet Libraries for All. Vi har gått igenom de villkor som måste uppfyllas för att mångkulturella referensgrupper ska kunna bildas och fungera, och vi har visat hur man har identifierat invandrares behov vad gäller bibliotekens verksamhet. I detta kapitel presenteras en checklista som steg för steg visar hur man även på andra bibliotek systematiskt kan införa de idéer som projektet Libraries for All har fört fram. Vårt projekt bygger på tidigare projekt som har behandlat kulturell mångfald och syftat till att hjälpa bibliotek att utvecklas till mångkulturella utbildningscentra. Som ett led i dessa projekt har ett antal skrifter publicerats. Dessa texter är fortfarande aktuella och kan ge vägledning för den som ska implementera nya mångkulturella tjänster. För detta ändamål återger vi nedan den "Checklista för åtgärdsplanering" som ursprungligen publicerades i Cultural Diversity – How Public Libraries Can Serve Diversity in the Community¹¹, samtidigt som vi utökar den med några punkter som bygger på erfarenheter av projektet "Libraries for All" såväl som av dess referensgrupper och de genomförda behovsbedömningarna.

Checklista för åtgärdsplanering

1) Ledningens stöd, en förutsättning

Först och främst måste bibliotekets ledning bestämma sig för att något måste göras. Om tjänster som riktar sig till mångkulturella biblioteksanvändare och stadsdelar inte anses viktiga på chefsnivå kommer de aldrig att utvecklas på ett ändamålsenligt sätt och tilldelas de resurser som krävs. Varför skulle personalen bry sig om inte ledningen gör det?

2) Sätt upp tydliga och överskådliga mål – gör en strategisk plan

Biblioteksledningen måste tydliggöra varför det är nödvändigt att göra något på det här området. Man måste visa att de aktiviteter man vill genomföra ligger i linje med bibliotekets strategiska plan och bidrar till uppfyllandet av dess mål. Nästa viktiga steg är att definiera vilka åtgärder som ska vidtas och vilka mål som ska uppfyllas.

3) Skaffa politikernas samtycke

Aktiviteter på det här området kan vara kontroversiella för vissa grupper i samhället, och bibliotekets ledning måste vara beredd på att förklara varför det är viktigt att kunna erbjuda tjänster som är attraktiva för en mångkulturell användargrupp. Bibliotekets styrelse eller motsvarande politiskt organ bör ge sitt samtycke till, eller ännu hellre, plädara för åtgärder av det här slaget.

4) Stötta engagerad personal

Det finns ofta någon eller några i personalen som av olika anledningar tycker att mångkulturell verksamhet är viktig. Dessa personers engagemang måste tas tillvara.

5) Information om lokalsamhället

Den språkliga och kulturella sammansättningen hos befolkningen i ett visst område förändras hela med målgruppen tiden, och detta kan ibland ske mycket snabbt på grund av den ständigt pågående in- och utvandringen och aktuella händelser i olika delar av världen. För att hålla sig informerad om befolkningens sammansättning är det därför mycket viktigt att hålla sig uppdaterad vad gäller befolkningsstatistiken, liksom att samarbeta med andra institutioner i lokalsamhället.

SE KAPITEL 2 I HANDBOKEN:
Behovsbedömning och kontakt
ELLER CHECKLISTAN NEDAN

¹¹ Jens Ingemann Larsen; Deborah L. Jacobs; Ton van Vlijmeren. Cultural Diversity : How Public Libraries Can Serve The Diversity In The Community, International Network Of Public Libraries, Bertelsmann Foundation, December 2003, <http://conferences.alia.org.au/alia2004/pdfs/vlijmeren.t.paper.pdf>

6) Sök samarbete med användargrupper

Många invandrar- och språkgrupper har egna föreningar med mer eller mindre officiella talespersoner. Sådana personer och föreningar kan fungera som fokusgrupper och hjälpa biblioteket att få en bättre förståelse för de olika gruppernas behov och förmedla deras reaktioner på bibliotekets initiativ.

SE KAPITEL 3 I HANDBOKEN:
Mångkulturell referensgrupp

7) Lär av andra

Vi har velat visa att bibliotek har mycket att lära av kolleger världen över. Det finns många bibliotek som möts av liknande förväntningar, behov och problem när det gäller verksamhet för mångkulturella grupper och det går alltid att hitta någon som kan hjälpa till någonstans i den nationella eller internationella biblioteksvärlden.

8) Identifiera möjliga samarbetspartners

Vi har analyserat olika typer av samarbetsarrangemang och nätverk mellan bibliotek som drar lärdom av varandra och delar på arbetsbördan. Vi rekommenderar starkt att man söker sådant samarbete närhelst tillfälle ges, eftersom det ger de deltagande biblioteken möjlighet att utöka sin verksamhet med mindre arbetsinsats än vad som hade krävts om vart och ett av biblioteken skulle ha genomfört hela processen på egen hand. Inget bibliotek ska behöva stå ensamt, hur rikt och välutrustat det än är.

9) Prioritera

Utifrån sådant som lokalsamhällets behov, bibliotekets befintliga verksamhet och tillgängliga resurser måste biblioteket avgöra vilka områden som bör prioriteras. Den strategiska planen kan exempelvis bestå av flera steg, från grundläggande till mer långtgående. På en ort kanske samhällsinformation och programverksamhet står högst på listan, medan det på en annan kan handla om utveckling av bibliotekets bestånd och internetresurser.

10) Följ upp och revidera planen

Att utöka bibliotekets verksamhet för kulturella minoriteter är liksom alla utvecklingsprojekt en ständig inlämningsprocess. Uppföljning – att ta reda på vilka mål som har uppnåtts och inte uppnåtts – är mycket viktigt för att verksamhetsplanen ständigt ska svara mot rådande behov. Det är också viktigt att vara flexibel och anpassa sig efter förändringar i omgivningens behov, befolkningens sammansättning och den politiska miljön.

11) Införliva verksamheten i det dagliga arbetet

Som vi redan har nämnt är en nyckelfaktor på organisationsnivå att införliva den här typen av tjänster i den ordinarie verksamheten. När man har kommit dithän att dessa tjänster ingår i det dagliga arbetet är det mycket mer sannolikt att minoritetsgrupperna får sin rättmätiga del av resurserna.

Tre gyllene regler

Om du vill att ditt bibliotek ska lyckas vara ett bibliotek för alla i det mångkulturella samhället finns det tre gyllene regler du inte får glömma:

- 1) För att något ska hända krävs ledarskap. Utan ledarskap får du inga bestående resultat.
- 2) Respekt är nyckelordet när det gäller kommunikation och samarbete mellan personer och grupper med olika språklig och kulturell bakgrund. Mottot för all planering bör vara: "Ingenting utan dem eller över huvudet på dem!"
- 3) Tänk på helheten. När alla aspekter behandlas i ett sammanhang blir resultatet så mycket mer än summan av delarna.

LIBRARIES FOR ALL – ESME – BIBLIOTEK FÖR ALLA – EN EUROPEISK STRATEGI FÖR MÅNGKULTURELL BIBLIOTEKVERKSAMHET

Handbok

Författare:

Multicultural Center Prague (Tjeckien) (Barbora Loudová Stralczynská, Barbora Hořavová, Petra Kozílková, Jakob Hurrle, Johanna Pokorná, Zuzana Trnková, Veronika Chruščová, Oľina Hřebíčková)

Immigrant-institutet (Sverige) (Randi Myhre, Miguel Benito)

Stadtbücherei Frankfurt am Main / Public Library of Frankfurt am Main (Tyskland) (Vera Dopichaj, Birgit Lotz, Silke Schumann)

okay.zusammen leben/Advice Center for Migration and Integration (Österrike) (Eva Grabherr, Elmar Hasović)

Produktion: AMOS Typografické studio s.r.o.

Grafisk layout: Eva Petržílková

Redaktör: Barbora Loudová Stralczynská

Översättning: Daniel Johansson, Ylva Mörk, Randi Myhre

Projektkoordinator: Social Architecture Team Three (Österrike) (Brigitte Kukovetz, Manfred Leonhardt)

Multicultural Center Prague

Prag 2010

www.librariesforall.eu

ISBN 978-80-904161-6-1 CZE

ISBN 978-80-904161-7-8 ENG

ISBN 978-80-904161-8-5 GER

ISBN 978-80-904161-9-2 SWE

Med stöd från:

Projektet Libraries for All – ESME har genomförts med ekonomiskt stöd från Europeiska kommissionen. För uppgifterna i denna publikation ansvarar endast upphovsmannen. Europeiska kommissionen tar inget ansvar för hur dessa uppgifter kan komma att användas.

